

BİRİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ve
TEK PARTİ DÖNEMİ
MAARİF/ MİLLİ EĞİTİM ŞÛRALARINDA
İLKOKUL PROGRAMLARI
(1920-1949)

Nefise Hicret AYGÛL

Yüksek Lisans Tezi
Temel Eğitim
Ana Bilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEMİR
2021
(Her hakkı saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI (ATATÜRK ÜNİ. ORTAK)

**BİRİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ve TEK PARTİ DÖNEMİ MAARİF/
MİLLİ EĞİTİM ŞÛRALARINDA İLKOKUL PROGRAMLARI (1920-1949)**

(Elementary School Curricula in the Education/National Education Councils During First
Grand National Assembly of Turkey and the One-Party Period (1920-1949))

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nefise Hicret AYGÜL

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEMİR

Bayburt
Şubat, 2021

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEMİR danışmanlığında, 172104003 numaralı Nefise Hicret AYGÜL tarafından hazırlanan “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Ve Tek Parti Dönemi Maarif/ Milli Eğitim Şûralarında İlkokul Programları (1920-1949)” adlı bu çalışma 05.02.2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Programında (Atatürk Üni. Ortak) Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. Ufuk TÖMAN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Fatih DEMİR

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Şenol ORAKCI

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Bu tezin Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Fatih GÜRBÜZ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Tek Parti Dönemi Maarif/ Milli Eğitim Şûralarında İlkokul Programları (1920-1949)” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

05/02/2021

Nefise Hicret AYGÜL

Aslı Islak İmzalıdır

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitim sürecinde, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, beni motive eden, değerli vaktini her daim bana ayıran, çevresine duyduğu saygıyla örnek aldığım danışmanım Dr. Öğretim üyesi Fatih Demir'e teşekkür ederim. Çalışma sürecimde bana bilgi ve tecrübesiyle yol gösteren, hoşgörölü ve yardımsever tavırlarıyla bana yardımcı olan değerli hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Kuzey'e teşekkür ederim. Hayatımın her alanında olduğu gibi bu süreçte de bana destek olan aileme teşekkür ederim.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİRİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ve TEK PARTİ DÖNEMİ MAARİF/ MİLLİ EĞİTİM ŞÛRALARINDA İLKOKUL PROGRAMLARI (1920-1949)

Nefise Hicret AYGÛL

Ocak 2021, 61 sayfa

Bu araştırma, Tek Partili dönemde Maarif/ Milli Eğitim Şûralarında ilkokul programlarının amaç boyutunda ele alınan kararlarını incelemek için hazırlanmıştır. Araştırmada “Türk Milli Eğitimi’nin temellerinin atıldığı Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi döneminde ve Tek Parti döneminde Maarif/Milli Eğitim Şûralarında ilkokul programlarının amaç boyutuna ilişkin alınan kararlar nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. İlkokul Programlarının amaç boyutunu belirlemek için 1921 Maarif Kongresi İlkokul Programı, 1939 Birinci Maarif Şûrası İlkokul Programı, 1943 İkinci Maarif Şûrası İlkokul Programı, 1946 Üçüncü Milli Eğitim Şûrası İlkokul Programı ve 1949 Dördüncü Milli Eğitim Şûrası İlkokul Programı analiz edilmiştir. Tarama modeli ile desenlenen araştırma nitel bir araştırma özelliği göstermektedir. Araştırmada veriler doküman incelemesi tekniğiyle toplanmıştır. Araştırmada öncelikle 1921 Maarif Kongresi ile ilgili dokümanlar incelenmiş İlköğretim Programı ile ilgili alınan kararlar aktarılmıştır. Daha sonra Tek Parti döneminde toplanan Maarif/ Milli Eğitim Şûraları incelenmiş ve İlkokul Programı dâhilinde alınan kararlar aktarılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda; Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları ve Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında yer alan ilkokul programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler; “Bireysel”, “Toplumsal Yaşam”, “Vatanseverlik”, “Tarih ve Kültür”, “Ekonomi ve Kalkınma”, “Vatandaşlık” ve “Doğal ve Fiziki Çevre” olmak üzere yedi kategori altında toplanmıştır. Bu yedi kategoriyle ilgili ifadelerin sırasıyla en çok Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında (62), ikinci olarak İkinci Maarif Şûrasında (25), üçüncü olarak Birinci Maarif Şûrasında (12), dördüncü olarak Maarif Kongresinde (4) ve son olarak Üçüncü Milli Eğitim Şûrası (3) yer aldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İlkokul programı, şûra, eğitim.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

(ELEMENTARY SCHOOL CURRICULA IN THE EDUCATION/NATIONAL EDUCATION COUNCILS DURING FIRST GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY AND THE ONE-PARTY PERIOD (1920-1949))

Nefise Hicret AYGÜL

January 2021, 61 pages.

This research has been prepared to examine the decisions of primary school curricula in the National Education Council in the Single Party period. The study is aimed to find an answer to the question: “ Which decisions are taken regarding the dimensions of the purpose of the primary school program in the Council meetings during the period of the single-party and First Grand National Assembly of Turkey that the foundation of the Turkish National Ministry of Education was laid. In order to determine the purpose dimension of the primary school programs, 1921 Education Congress Primary School Program, 1939 First Education Council Primary School Program, 1943 Second Education Council Primary School Program, 1946 Third National Education Council Primary School Program and 1949 Fourth National Education Council Primary School Program were analyzed. The research patterned with the scanning model shows a qualitative research feature. The data in the study were collected by the document analysis technique. In the research, firstly, the documents related to the 1921 Education Congress were examined and the decisions regarding the Primary Education Program were conveyed. Then, National Education Councils gathered during the Single Party period were examined and the decisions taken within the Primary School Program were conveyed. Content analysis method was used in the analysis of the data. As a result of the content analysis; statements regarding the aims of the primary school programs in the Education Congress, the First and the Second Education Councils and the Third and Fourth National Education Councils; It has been categorized under seven categories: “Individual”, “Social Life”, “Patriotism”, “History and Culture”, “Economy and Development”, “Citizenship” and “Natural and Physical Environment”. Expressions related to these seven categories are mostly found respectively in the Fourth National Education Council (62), the Second Education Council (25), the First Education Council (12), the fourth Education Congress (4) and finally the Third National Education Council (3).

Keywords: Council, education, primary school program.

İÇİNDEKİLER

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
Giriş	1
Problem Durumu	1
1924 ilköğretim programı.	7
1926 ilköğretim programı.	7
1936 ilköğretim programı.	8
Araştırmanın Amacı	9
Araştırmanın Önemi	9
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
Araştırmanın Varsayımları	10
Tanımlar.....	10
İKİNCİ BÖLÜM	11
Kuramsal Çerçeve ve Alan Yazın Derlemeleri	11
Kuramsal Çerçeve.....	11
İlgili Araştırmalar	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	18
Yöntem	18
Araştırmanın Modeli.....	18
Verilerin Toplanması.....	18
Verilerin Analizi	19

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	20
Bulgular ve Yorumlar	20
Maarif kongresine ilişkin bulgular ve yorumlar.	20
Birinci maarif şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.	22
İkinci maarif şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.....	25
Üçüncü milli eğitim şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.	30
Dördüncü milli eğitim şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.....	31
BEŞİNCİ BÖLÜM	52
Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	52
1921 Maarif kongresine ilişkin sonuçlar ve tartışma.....	52
Birinci maarif şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.....	52
İkinci maarif şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.	53
Üçüncü milli eğitim şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.	55
Dördüncü milli eğitim şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.	55
Öneriler.....	58
KAYNAKÇA	59
ÖZGEÇMİŞ	61

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. <i>Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları, Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında Yer Alan İlkokul Programlarının Amaçlarına İlişkin İfadeler</i>	42
Tablo 2. <i>Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları ve Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında Yer Alan İlkokul Programlarının Amaçlarına İlişkin İfadelerin Kategorilere Göre Gösterimi</i>	46

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle son iki yüzyılında siyasi, askeri, toplumsal, ekonomik alanlarda başlayan yenileşme hareketlerinin etkisini bu dönemden cumhuriyetin ilanına kadar ve cumhuriyetin ilanını takip eden süreçte görmek mümkündür. Yenileşme sürecinde ve sonrasında değişimin yaşandığı en önemli alanlardan birisi de eğitimidir. Siyasi, askeri, toplumsal, ekonomik alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da pek çok düzenleme ve geliştirme çabalarına girişildiği görülür. Konuyla ilgili bir çalışmada, Kalaycı (2004) "Eğitim, kalkınmanın ihtiyacı olan yeterli sayı ve nitelikteki insan gücünün kaynağı olması kadar, bir toplumu millet yapan ve kısaca 'kültür' adı verilen unsurların yeni kuşaklara aktarılmasındaki, sağlıklı bir çoğulcu demokratik toplumun temel ilişkilerinin benimsenmesindeki etkisinden dolayı büyük bir önem taşır" (s.10) şeklinde bir fikir sunmuştur.

Osmanlılarda eğitim alanındaki ilk yenileşme hareketleri, Batı'yı örnek alma şeklinde bir istikamet üzeredir. Bu dönemde yaşanan gelişmeler incelendiğinde Padişah Abdülmecid'in (1839-1861) 1839'da Tanzimat Fermanı'nı yayınlaması dönemin siyasi ve sosyal bazı düzenlemelere gebe olduğunun göstergelerinden biridir. Bu dönemde siyasi, askeri, toplumsal ve ekonomik düzenlemelerin yanında eğitimin ülkeyi daha ileri bir seviyeye taşıyacak bir yol olarak görülmeye başlandığı düşüncesinin önceki dönemlere kıyasla daha fazla ön plana çıktığı söylenebilir.

Sultan II. Abdülhamid Han'ın 13 Şubat 1878'de Parlamentoyu süresiz tatil etmesinden 23 Temmuz 1908'e kadar geçen döneme Mutlakiyet dönemi denir. Parlamentolu rejime dönüş için Anayasa'nın tekrar yürürlüğe konduğu 23 Temmuz 1908'den 30 Ekim 1908 Mondros Mütarekesi'ne kadar geçen zamana, II. Meşrutiyet veya daha çok kullanılan şekliyle, sadece Meşrutiyet Dönemi denir. Eğitimde düzenleme ve geliştirme çalışmaları açısından bakılırsa, Meşrutiyet döneminin, kısa bir dönem olmasına rağmen, özellikle ortaya atılan fikirler bakımından çok verimli ve yenilikçi bir dönem olduğu görülür. Bu dönem, esas olarak, Cumhuriyet dönemi eğitimindeki düzenleme ve geliştirmelerin bir çeşit laboratuvarını (hazırlık safhasını) teşkil etmektedir (Akyüz, 2002, s.861-862).

Yakın tarihte yaşanan gelişmelerin ardından 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber “Cumhuriyet Rejimi” ne geçmiştir. Böylece yeni bir devlet kurulmuş ve yeni kurulan Türk toplumu içinden geçtiği süreçte önemli ve köklü değişimler yaşamıştır. Bu değişimler, yeni devlet anlayışıyla beraber ortaya çıkan sürecin doğal bir sonucudur.

Cumhuriyetin ilanına giden süreçte devletin kurucu lideri olarak Atatürk’ün insan yetiştirme sistemi olan, eğitime bakışı ve Türk eğitim sisteminin yapılandırılmasında oynadığı büyük rol, Türk tarihi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Cumhuriyetin ilanından sonra, yeni kurulan devlette yetiştirilecek bireylere kazandırılması düşünülen temel niteliklerin kazandırılacağı eğitim sistemine, devletin kurucu lideri olarak Atatürk, hayati bir önem atfetmiştir (Demir, & Duman, 2018, s.43). Atatürk’ün 01 Mart 1922’de Meclis’in üçüncü toplanma yılını açarken, Cumhuriyetin devam ve başarısını eğitimde gördüğüne, yenilenme ve başarının eğitimle olacağına dair düşünceleri şunlardır:

“Cumhuriyet fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek seviyeli (karakter ve kişilik sahibi) muhafızlar (koruyucular) ister (...) Muallimler, sizin başarınız, Cumhuriyetin başarısı olacaktır. Yeni Türkiye’nin birkaç seneye sığdırdığı askerî, siyasî, idari inkılâbat (devrimler) sizin, muhterem muallimler, sizin içtimaî ve fikri inkılâptaki muvaffakiyetinizle teyit olunacaktır (güçlenecektir). Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanî hür, irfanî hür nesiller ister” (Kafadar, 1997, s.147).

“Bir ülkenin gelişmesi o ülkenin eğitim seviyesine bağlıdır. Atatürk’e göre; ülkedeki insanların mutlu ve çağdaş bir yaşam sürmesi için bilgisizlikle mücadele edilmelidir. Ona göre; bu mücadelede faydalı ve pratik bilgiler kazanılmalıdır aksi takdirde sarf edilen çabalar boşa gidecektir. Türkiye Cumhuriyeti’nin daha güçlü ve itibarlı olması için gerekli ana unsur eğitimidir. Atatürk bunu farklı zaman ve mekânlarda yaptığı konuşmalarla ifade etmiştir. Başlangıçta çağdaş bir eğitim sistemi oluşturmanın kendi imkânları ve birikimiyle gerçekleşmeyeceği düşüncesinde olan Atatürk, yeni bir eğitim sistemi için muasır ülkelerin uzmanlarından faydalanma yoluna gitmiştir” (Akkutay, 1996, s.4).

Çoğunluk tarafından insan yetiştirme süreci olarak bilinen eğitimin çeşitli tanımları vardır. Erden (2000)’e göre; “Eğitim, belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesinin yasa ve ilkelerini bulmaya ve bu amaçla teknikler geliştirmeye çalışan bir bilim dalıdır” (s.382). Bir başka tanımda ise eğitim; “Bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamı” olarak ifade edilmektedir (Tezcan, 2017, s.4).

Eğitim, toplumların sağlıklı bir şekilde düzene ulaşması için üzerinde durulması gereken bir konudur. Bireylerin toplumsallaşması, bireylere gerekli bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması ve de toplumun gelişmesi için bireylerde davranış değişikliği sağlanmalıdır. Eğitim bir insan yetiştirme sürecidir. Toplumun şekillenmesinde bireylere kazandırılması

düşünülen temel nitelikler eğitim faaliyetleri ile gerçekleşir. Bir toplumun kalkınması için ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücünü geliştirme görevi de eğitimden beklenir (Demir, 2018, s.1-2).

İnsan yetiştirme süreci farklı boyutlar ile ele alınır. Ele alınan boyutlarda sonuçların beklendiği gibi gerçekleşmesi için süreç gelişigüzel olmaktan ziyade disiplinli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Tüm canlı varlıkların özel olarak da insanların, eğitimsel gelişmesinin söz konusu olduğu durumlarda çeşitli etkinlikler uygulamaya konulur. Bu etkinlikler insanın gelişimine ilişkin, çağdaş keşifler doğrultusunda tasarlanmış öğretim sistem ve programları ışığında gerçekleşecek etkinlikler olmalıdır. Eğitim sürecinin çağdaş olması ancak böyle bir uygulama ile gerçekleşir. Eğitim programlarımız ise, eğitimin genel görünümü ve toplumsal gerçeklerimiz için belirleyici özellik taşımaktadır (Taşdemir, 1999, s.2). “Eğitim programı, istedik hedef ve davranışların kazanılması için stratejilerin belirlendiği yazılı doküman ya da eylem planı olarak tanımlanır” (Demirel, 2010, s.3). Varış, eğitim programını, “Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar” şeklinde tanımlamaktadır (Akt., Demirel, 2010).

Eğitim sistemimiz toplumun sosyal ve ekonomik alanlar gibi çeşitli açılardan gelişmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kurulduğu ilk günden itibaren kendini geliştirmiştir. Atatürk’ün eğitim sistemi ile ilgili görüşleri, katıldığı konferans, bilgi şöleni ve toplantılar da bu gelişimi desteklemiştir. Aynı zamanda Milli Eğitim Şûralarında alınan kararlar eğitim sisteminin gelişimine katkı sağlamıştır. “Milli Eğitim Şûraları, Türk eğitim sisteminin ve politikalarının masaya yatırılıp, üzerinde kapsamlı tartışmalar yapıldığı, çeşitli tavsiye kararların alındığı, eğitim sisteminin tüm paydaşlarının alınan kararlara katılmasına önem gösterildiği eğitim sistemimize ve politikalarımıza yön veren toplantılardır” (Keskin, & Yazar, 2018, s.387). Yeni kurulan Cumhuriyetin yapılandırılmasında ve Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenmesinde eğitime büyük roller biçilmiştir. Milli Eğitim Şûralarının toplanmasının gerekçesi de eğitim sistemi ile ilgili tüm paydaşların görüşlerinin bir araya toplanması olarak sayılabilir.

Milli Eğitim Şûra toplantılarının gerçekleştirilmesinden önce Milli Eğitimimizin yeniden düzenlenmesi için 16 Temmuz 1921 tarihinde Maarif Kongresi toplanmıştır. Maarif Kongresinde eğitim sorunlarının çözülmesine ilişkin görüşler bildirilmiştir. Eğitim kurumlarında ve programlarında düzenleme yapılması planlanmış; ayrıca ilkökul programlarının geliştirilmesi ve öğretim süreleri de gündeme alınmıştır. Atatürk 1 Mart 1922 tarihinde TBMM’nin açılış nutkunda “...Eğitim sistemimizin temeli evvela mevcut cehli

ortadan kaldırmaktadır... Bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini dünyasını tanıttak kadar tarihi, coğrafi ve ahlâki bilgileri vermek ve aritmetik öğretmek maarif programımızın ilk hedefidir ” diyerek, eğitimin temel hedeflerini göstermiştir (Kalaycı, 2004, s.9).

Eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması sürecinde Heyet-i İlmiye toplantılarının da önemli rolü bulunmaktadır. 15 Temmuz 1923 tarihinde toplanan Birinci Heyet-i İlmiye milli eğitim işlerinin bütünüyle ele alınıp bir programa bağlanması amacıyla toplanmıştır. Gündem olarak ise İlkokul programlarında değişiklikler ve İlköğretim kararnamesinin değiştirilmesi teklifleri ele alınmış ve konuları incelemek üzere komisyonlar oluşturulmuştur.

1921’de toplanan Maarif Kongresine nazaran Birinci Heyet-i İlmiye, eğitim açısından daha fazla önem teşkil etmektedir. Zira Birinci Heyet-i İlmiyede eğitime daha uzun bir bölüm ayrıldığı, 14 Ağustos 1923’te Meclis’te okunan hükümet programında görülmektedir. Heyet-i İlmiyede görüşülen konuların ve alınan kararların öngörülen eğitim faaliyetlerine esin kaynağı olduğu açıktır. Sakaoğlu (1992), bir çalışmasında Heyet-i İlmiye görüşmeleri ile ilgili aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Çocukların eğitimi, halkın eğitimi, seçkinlerin eğitimi için imkânlar hazırlanması; ilköğretim çağındakilere, mesleklere yönelmelerini sağlayıcı pratikler kazandırılması; ilkokulu bitirenlerin devam edecekleri tarım, sanat, ticaret alanlarında iki yıllık bütünleme sınıfları açılması; kız liseleri, kız sanayi idadileri ve kız öğretmen okullarının çoğaltılması; ilköğretimin bütün yurttan zorunlu kılınması programda yer almıştı” (s.19-20).

İkinci Heyet-i İlmiye, Vasıf Çınar’ın 1924’teki sekiz aylık ilk başkanlığında Ankara’da toplanmıştır. Okul programlarında gerçekleştirilecek yenilikler İkinci Heyet-i İlmiyede kararlaştırılmıştır. Alınan kararlar, 1924-1925 öğretim yılı itibariyle aşamalı olarak yürürlüğe konulmuştur. İkinci Heyet-i İlmiyede “İlköğretimin 6 yıldan 5 yıla indirilmesi, ortaokul ile lisenin 3’er yıllık iki aşama sayılması, böylece ortaöğretimin 7 yıldan, 6 yıla indirilmesi, 4 yıllık Muallim Mektebi programlarının değiştirilmesi ve içtimaiyat (sosyoloji) dersinin de konması, ilk mektep müfredat programlarının hazırlanması, ders kitaplarının yazdırılması” (Sakaoğlu, 1992, s.30) kararları alınmıştır.

Mustafa Necati 20 Aralık 1925’te bakan olup, 26 Aralık 1925-8 Ocak 1926 tarihlerinde Üçüncü Heyet-i İlmiyeyi toplamıştır. 1925 yılında, Şeyh Said Ayaklanması, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, İzmir Suikastı, Tahrir-i Sükûn Kanunu gibi yaşanan olaylar ve gelişmeler okulun ve eğitimin önemini bir kez daha ortaya koymuş ve bu sebeple de Üçüncü Heyeti İlmiye yüklü bir gündemle toplanmıştır. “Cumhuriyet esaslarına bağlı okullarda çocukların kalplerine ve dimağlarına Cumhuriyet için özveri ülküsünün yerleştirilmesi” ilkesinden sık sık söz edilmiştir. Nafi Atuf, Rıdvan Nafiz, Abdülfeyyaz

Tevfik, Hamit Zübeyir, İsmail Hakkı, Köprülüzade Fuad, Ali Haydar, Hilmi Ziya gibi isimler önceki kongrelere ve Heyet-i İlmiyelere katıldığı gibi Üçüncü Heyeti İlmiyeye de katılmışlardır. “Dikkate değer bir diğer husus, her üç Heyet-i İlmiyenin de gerçekçi gündemlerle ve duyulan zaruretler sonucu toplanması, alınan kararların ise ‘tavsiye ve istişari’ anlamda algılanmayıp derhal uygulamaya geçirilmesidir” (Sakaoğlu, 1992, s.32).

1933’te yürürlüğe giren 2287 sayılı Maarif Vekâleti Teşkilat Kanunu, yürürlükte kalmakla birlikte 1935-1941 arasında Kültür Bakanlığı adını taşıyan merkez örgütü, 1941-1946 arasında yine Maarif Vekâleti, 1946-1950 arasında da Milli Eğitim Bakanlığı adını almıştır. Milli mücadele döneminde ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında, bakanlık bilimsel toplantılara, konferanslara sıkça yer vermiştir. Fakat 1926’dan (Üçüncü Heyet-i İlmiye) 1939’a (Birinci Maarif Şûrası) kadar benzeri bir başka önemli toplantının yapılmadığı görülmektedir. 1933’de çıkan 2287 sayılı yasanın öngördüğü şûralar ise 1939’dan itibaren yapılabilmektedir (Sakaoğlu, 1992, s.101-102).

Birinci Maarif Şûrası’nda (17-29 Temmuz 1939);

“Yeni İlkokul Programı, Millî Eğitim Müdürleri, Memurları ve İlköğretim Müfettişleri yönetmelikleri kabul edilmiş, bir öğretmenli üç sınıflı köy ilkokullarının beş sınıfa çıkartılması benimsenerek 1940’da yürürlüğe konmuştur. Şûrada, eğitimlerce ilk üç sınıfı okutulan ve nüfusu 400’den az olan köylerin çocukları için 4. ve 5. sınıfları okuyacakları bölge merkez okulları oluşturulması da kararlaştırılmıştır” (Sakaoğlu, 1992, s.102).

15-23 Şubat 1943 tarihleri arasında İkinci Maarif Şûrası toplanmıştır. Şûra’nın gündeminde yer alan konular arasında, ahlâk eğitiminin geliştirilmesi, anadili çalışmalarının veriminin artırılması, Türklük eğitiminde tarih öğretiminin metod ve vasıtalar yönünden incelenmesi vardır. Şûrada görüşülen en önemli üç hassas konu; ahlak eğitimi, anadili öğretimi ve tarih öğretimi olarak belirlenmiştir. Şûrada benimsenen öneriler ise; meslek ahlakı yüksek öğretmenler yetiştirilmesi, öğretmenleri aydınlatıcı kitaplar yazılması, büyük kültür merkezlerinde Ahlak Danışma Kolları kurulması, Türk diline, kültürüne, devrimin esas ve eserlerine, Türklük idealine bağlı vatandaşlar kazanılmasıdır (Sakaoğlu, 1992, s.102-103).

Osmanlı devletinin son dönemlerinden başlayarak cumhuriyetin kurulması ile birlikte hız kazanan, eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması sürecinde temel eğitime büyük önem verildiği görülmektedir. Eğitime bir insan yetiştirme süreci olarak bakıldığında, bireylerin toplumsal yapıya başarılı uyumunun sağlanması, onlara temel yaşam becerileri, bilgi ve tutumların kazandırılması ve bu vesile ile toplumun gelişmesi için eğitim sisteminde yapılan yeniliklerin temel eğitim seviyesinden başlamasının gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

Temel eğitim, çocukların topluma uyum sağlaması, yaşamlarını daha kaliteli bir şekilde sürdürmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazandıran bir dönemdir. Bu nedenle eğitimin önemli bir basamağı haline gelmiştir. Temel eğitimin birinci kademesinde çocuklara kazandırılması hedeflenen bilgiler, okuma yazma, ana dilini doğru ve etkin kullanma, okuduğunu anlama, temel matematiksel işlemler, önemli toplumsal ve doğal olaylar hakkındaki bilgilerdir. Sonraki öğrenmeler için, ilk kademedeki öğrenilen bu bilgiler ön koşul teşkil etmektedir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, eğitim olanakları sınırlıdır. Bu nedenle bireyler ilköğretimden sonra örgün eğitimi terk etme durumunda kalabilirler. Bu durumda olan bireylerin en azından temel bilgi ve becerileri edinmesi açısından temel eğitim oldukça önemlidir. Temel eğitimin asıl amacı bireyleri hayata hazırlamaktır. Bu nedenle önceliği de öğrencilere temel bilgi ve beceriler kazandırmak olmalıdır (Sarıbaş, & Babadağ, 2015, s.19).

İlköğretimin amacı, genç nesilleri çevresine çalışkan ve uyumlu bir biçimde iyi vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Bu amacı layıkıyla gerçekleştirmek için Osmanlı Devletinin son ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren ilköğretime önem verilmiş ve konuyla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Ergün (1998) “1928 yılında yapılan ve Cumhuriyetin daha sonraki zamanları etkileyen en köklü hareketi olan yeni Türk harflerinin kabulü ile bu harflerin öğretilmesi için kurulan Millet Mektepleri de, okuma-yazma ve temel bilgilerin halka yaygınlaştırılmasında dikkatle ve önemle değerlendirilmesi gereken örnek hareketlerdir” (s.5) sözleriyle yapılan çalışmaları izah etmektedir.

Türk tarihinde 1920’li yıllar, içerisinde önemli olayları barındıran bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Emperyalizme ve kuklalarına karşı Bağımsızlık Savaşı, Büyük Millet Meclisinin kurulması, Osmanlı monarşisinin ve halifeliğin lağvedilmesi, Cumhuriyet’in ilanı, Cumhuriyet Halk Partisinin tek parti yönetiminin kurulması, Komünist Partisi’nin yasaklanması, Terakkiper Cumhuriyet Fırkası’nın kapatılması ve Kürt isyanının bastırılması bu olaylara örnek teşkil etmektedir. Bu kargaşalı süreçten sonra muzaffer olan ise Mustafa Kemal Atatürk ve başkanlığını yaptığı Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. Dolayısıyla Atatürk ile Cumhuriyet Halk Partisi, modern Türk ulus-devletinin kurulmasında belirleyici rol oynamışlardır. Yeni Türk ulus-devletinin resmi ideolojisi Kemalizm olarak ilan edilmiştir. Türk milli eğitim ideolojisi bu yüzden “Kemalizm” damgasını taşır. Kemalist ideoloji bütününe kilit bir parçasını milli eğitim ideolojisi oluşturmaktadır (Kaplan, 1999, s.133).

Türk Milli Eğitim ideolojisi başlangıçta, araçsal eğitimle bütünleştirilmiş dini ve milli bir eğitimi öngörmekteydi. Bu ideolojiye göre eğitimin en önemli görevi, yeni kuşaklarda

milli karakterler oluşturmaktı. Gelecek nesiller Türk Devletine sadık olacaklar ve yabancı düşünce ve akımlara karşı mücadeleye daima hazır olacaklardı. Milli Eğitim ideolojisi, başlangıçta dini ve milliyetçiliği de uzlaştırmaya çalıştı. Ne var ki Kemalist reformların başlamasıyla birlikte din, siyasal yaşamdan ve eğitimden uzaklaştırıldı (Kaplan, 1999 s.162). Türkiye’de tek parti rejimi de, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada meydana gelen yeni güçler dengesinde yeni siyasal gerçekliklere uyum sağlamak üzere kendisini dönüştürmek zorunda kaldı. Bu nedenle Milli Şef İsmet İnönü’nün başkanlığındaki Kemalist rejim, 1945 yılının Temmuz ayında siyasal partilerin kurulmasına izin verdi (Kaplan, 1999, s.199).

Cumhuriyet’in ilanıyla başlayan ilköğretimdeki yenileşme hareketleri, Cumhuriyetten günümüze kadar işbaşına gelen hükümetlerin, ülkeyi; çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma ideali ile beslenmiş; ancak izlenen ilköğretim politikaları dönemlere göre farklılık ve değişikliklere uğramıştır (Kalaycı, 2004, s.11).

Çalışmada Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Tek Parti Dönemi Maarif/Milli Eğitim Şûraları inceleneceği için Cumhuriyetin 1923-1946 yılları arası döneminde Türkiye’de geliştirilen ve uygulamaya konulan 1924 İlkmekteplerin Müfredat Programı, 1926 İlkmektep Müfredat Programı ve 1936 İlkokul Programları hakkında bilgi vermek gerekli görülmektedir.

1924 ilköğretim programı.

Türkiye Cumhuriyetinin ilk programıdır. Bu nedenle bir geçiş programı olma özelliğine sahiptir. Program dâhilinde İlköğretim süresi beş yıla indirilmekle beraber erkek ve kız öğrenciler için farklı düzenlenmiştir. Parlak (2010) programdan bahsederken; “Yeni programda asıl önemli değişiklik ders konularında gerçekleştirilmiş, öncelikle ‘Muhasabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye’ dersi ile ‘Tarih’ dersi konuları arasında ayıklamalar yapılarak Cumhuriyetin anlam ve irinine ve yakın tarihte olup bitenlere ağırlık tanınmıştır” (s.80) ifadelerini kullanmıştır.

1926 ilköğretim programı.

Programın önsözünün ilk paragrafında ilkokulun amacından bahsedilmiştir. Bu amacın meydana gelmesi için İlkokul Programının değişikliğine gerek duyulduğu vurgulanmıştır. Programa göre İlkokulun amacı; “İlk mektebin başlıca maksadı, genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir” (Maarif Vekâleti, 1930, s.3). Burada anlatılmak istenen amaç; gençlerin, yaşadığı çevreye uygun bir şekilde çalışkan ve iyi vatandaşlar olarak yetiştirilmesi gerektiğidir.

1936 ilköğretim programı.

Türk devriminin gerektirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda ilkokul programlarında yeniden değişiklik yapılması uygun görülmüştür. Milli birliğin sağlanması için bireylerin bu doğrultuda yetişmesi gerekmektedir. Bu esasa göre yetişecek bireyler; kültürünü bilen ve kültürlü, Cumhuriyetin gereklerini yerine getiren, milletine ve milli olan her şeye saygı duyan, halk hâkimiyetini her şeyin üstünde tutan, devlet eliyle yapılan işlerin önemini ve değerini bilen bireyler olmalıdır. Bunların yanı sıra; Atatürk'ün gösterdiği yolda ilerleyen, bedenen sağlıklı ve fikren olgun bireyler olmalıdır. Bu bireylerin bedenlerinin ve fikirlerinin olgunluğu kadar ıralarına (karakter) da özen gösterilmelidir. Bu bireyler, laik, ilmi zihniyetli, terbiyeli, disiplin ve intizam ruhuna sahip, Türk tarihine ve Türk diline saygılı bireyler olmalıdır. Program çerçevesinde ilkokulun eğitim ve öğretim prensiplerini açıklayan ifadeler şunlardır;

“Muasır milletlerde olduğu gibi artık bizde de ilkokul, içindeki çocukları milli hayatın yeni icaplarına göre terbiye eden, hayatta muvaffak olmaları için zaruri olan bilgileri, itiyatları, meharetleri, ülküleri ve çalışma yolunu talebesine aşıl原因ayan, onları doğru düşünmeğe ve doğru hareket etmeğe alıştıran, hayatta kıymetleri doğru olarak mukayese etmeği onlara öğretene, iş ve meslek hayatını sevdiren, hâsılı, onları modern hayatta başarı elde edebilecek bilgili ve karakterli birer Cumhuriyet vatandaşı olarak yetiştirmeği iş edinen içtimai bir yuva, canlı bir eğitim ocağı ve milli bir kurumdur” (Kültür Bakanlığı, 1936, s.18).

Eğitim sistemi, tarih boyunca daima kendini yenileyip geliştirmiştir. Bu gelişimi de eğitim programları aracılığı ile sağlamıştır. Eğitim bir bütündür ve eğitim programları geliştirilirken eğitimin her kademesinde düzenlemeler yapılmalıdır. Zira eğitimin tüm kademeleri birbirini etkilemektedir. Eğitim kademeleri içinde temel eğitim ise temel yaşam, bilgi, beceri ve tutumlarının edindirildiği bir dönem olmasından kaynaklı önceliği ile özel bir önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında tarihsel süreç içinde gerçekleştirilmiş olan eğitim düzenlemelerinde eğitimin temel yapıtaşı olan temel eğitim kademesine yönelik program geliştirme çalışmalarının incelenmesi eğitim programları için önem teşkil etmektedir. Eğitim programlarının oluşturulmasında Milli Eğitim Şûralarında alınan kararların etkisinden hareketle bu çalışmada Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Tek Parti Dönemindeki Maarif/Milli Eğitim Şûraları incelenmiştir. Bu bağlamda; 1921 Maarif Kongresi, 1939 Birinci Maarif Şûrası, 1943 İkinci Maarif Şûrası, 1946 Üçüncü Milli Eğitim Şûrası, 1949 Dördüncü Milli Eğitim Şûrası değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada “Türk Milli Eğitimi’nin temellerinin atıldığı Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi döneminde ve Tek Parti döneminde Maarif/Milli Eğitim Şûralarında ilkökul programlarının amaç boyutuna ilişkin alınan kararlar nelerdir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ve ardından yeni Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla beraber eğitim sisteminde yeni adımlar atılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Meclisin kurulduğu dönemden, Tek Partili Döneme kadar geçen süreçte Eğitim Programları değiştirilmiş ve bu değişiklikler ile ilgili kararlar Milli Eğitim Şûralarında verilmiştir. Yeni bir sistem oluşturmak için eğitim programları temel eğitim kademesinden başlanarak düzenlenmiş ve bu düzenlemede ilkokullar büyük bir önem teşkil etmiştir.

Okullarda bireylere kazandırılması düşünülen temel niteliklerin amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme boyutu eğitim programları ile gerçekleşmektedir. Eğitim programlarının amaç boyutu ise yetiştirilmek istenen insan tipinin temel niteliklerine odaklanmaktadır. Cumhuriyet’in kuruluşuna giden süreçte, Türk Milli Eğitimi’nin temellerinin atıldığı Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi döneminde ve Tek Parti Döneminde Maarif/Milli Eğitim Şûralarında İlkokul Programlarının amaç boyutuna ilişkin alınan kararların incelenmesinin özellikle ülkemizde Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar özel bir önem atfedilen “temel eğitim kademesinde” alınan kararların günümüzle kıyaslanması açısından alan yazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Tek Parti Dönemindeki Maarif ve Milli Eğitim Şûralarının İlkokul Programlarını kapsamaktadır.

Bu çalışmanın bulguları;

1921 Maarif Kongresi İlkokul Programı

1939 Birinci Maarif Şûrası İlkokul Programı

1943 İkinci Maarif Şûrası İlkokul Programı

1946 Üçüncü Milli Eğitim Şûrası İlkokul Programı

1949 Dördüncü Milli Eğitim Şûrası İlkokul Programı ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada incelenen Maarif/Milli Eğitim Şûralarındaki ilkökul programlarının amaç boyutuna ilişkin alınan kararların yeterli olduğu varsayılmıştır. 1946 Çok Partili Dönem ve 1953'te yapılan Beşinci Milli Eğitim Şûrası ve sonraki tarihlerde toplanan Şûralarda İlkokul Programlarının amaç boyutuna ilişkin alınan kararlara ulaşıldığı varsayılmaktadır.

Tanımlar

Milli Eğitim Şûrası: Türk eğitim sisteminin ve politikalarının masaya yatırılıp, üzerinde kapsamlı tartışmaların yapıldığı, çeşitli tavsiye kararların alındığı, eğitim sisteminin tüm paydaşlarının alınan kararlara katılmasına önem gösterildiği eğitim sistemimize ve politikalarımıza yön veren toplantılardır (Keskin, & Yazar, 2018, s.387).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsayan program (Varış, 1988, s.18).

İlkokul: İçindeki çocukları milli hayatın yeni icaplarına göre terbiye eden, hayatta muvaffak olmaları için zaruri olan bilgileri, itiyatları, meharetleri, ülküleri ve çalışma yolunu talebesine aşıl原因, onları doğru düşünmeye ve doğru hareket etmeye alıştıran, hayatta kıymetleri doğru olarak mukayese etmeyi onlara öğreten, iş ve meslek hayatını sevdiren, hâsılı onları modern hayatta başarı elde edecek bilgili ve karakterli birer Cumhuriyet vatandaşı olarak yetiştirmeyi iş edinen içtimai bir yuva, canlı bir eğitim ocağı ve milli bir kurumdur (Kültür Bakanlığı, 1936, s.18).

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve Alan Yazın Derlemeleri

Kuramsal Çerçeve

Bireylerin sahip olduğu nitelikler, kazandığı davranışlar eğitim ile gerçekleşir. Dolayısıyla eğitim bireylerin yaşam biçimini ve toplumun düzenini etkileyen unsurlar arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti yeteri kadar planlanmamış bir eğitim sistemini devralmıştı. Cumhuriyetin eğitim politikası, kültürü, yeni Türkiye'nin temeli olacaktı. Mustafa Necatiler, Hasan Ali Yüceller sorunu sadece okuma yazma olarak görmeyip, köylü kesimi ve toplumun kalkınmasını eğitim ile yapmaya çalıştılar (Sakaoğlu, 1992, s.7). Kalkınma, aslında yeni şartlara uyum ve davranış değiştirmektir. Davranış değiştirmek eğitimin temeli olduğu için kalkınma da bir eğitim olgusudur. “Kalkınma, insanoğlunun, birey ve toplum olarak bilgi ve beceri sınırlarını genişletmek suretiyle, mevcut kaynak ve imkânlardan en iyi şekilde yararlanması ve bu yolda daha üstün bir hayat seviyesine ulaşması için, toplumu ve çevresini daha uygun şekilde düzenlemesidir” (Kalaycı, 20004, s.9). “Çok yönlü bir olgu olan kalkınma, temelde insan unsuruna dayanır. İnsanı her yönüyle yeteri kadar gelişmemiş bir toplumun kalkınması mümkün değildir” (Demir, 2018, s.25). Eğitim, kalkınma için gerekli olan insan gücünün kaynağı olmakla beraber, bir toplumu millet yapan kültürel unsurların da yeni kuşaklara aktarılmasını sağlar. Nitekim Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, eğitim sistemimizin geliştirilmesi için yoğun çabalara girilmiştir. Bu çabalar ilköğretimde daha fazla önem kazanmıştır. Çünkü Cumhuriyetin ilanından sonraki hükümetler, çocukların ilköğretimden faydalanabilmeleri için fırsat eşitliği sağlamayı amaçlayan bir eğitim politikası gütmüşlerdir (Kalaycı, 2004, s.11).

Eğitim; devletlerin ve akabinde toplumların yaşamları üzerinde önemle durulması gereken konuların başında gelmektedir. Bir toplumda yetiştirilecek bireylerin hangi niteliklere sahip olarak yetiştirileceği konusu da yine toplumdan topluma ve içinde yaşanılan çağa göre değişiklik gösterebilmektedir. Birçok toplumda olduğu gibi Türk toplumlarında da eğitimin yaşam biçimlerinden etkilendiği görülür. Bu anlamda her toplumun yetiştirmek istediği insan modeli farklılık gösterebilir (Demir, 2018 s.7). Eğitimin bir toplum için en genel amacı ise o toplumun bireylerini, topluma faydalı hale getirmektir. Eğitim insanı belli amaçlar doğrultusunda yetiştirmeyi hedefler. “Eğitim, belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesinin yasa ve ilkelerini bulmaya ve bu amaçla teknikler geliştirmeye çalışan bir bilim dalıdır” (Erden, 2000, s.14).

Eğitim uygulamalı bir bilim olduğu için birden fazla bilim alanı ile etkileşim içindedir. Toplumsal bir kurum olduğu için sosyoloji ile bağlantılıdır. Eğitimi sosyolojik açıdan tanımlayanlara göre; çocuğu sosyalleştirmek, toplumun kültürünü genç nesillere aktarmak, eğitimin görevleri arasında sayılmaktadır. Durkheim'e göre Eğitim; "fizik ve sosyal tabiatın insan üzerinde meydana getirdiği tesirlerdir. Yeni yetişmekte olan nesile toplumsal ve kültürel değerlerin aşılınıp öğretilmesi; ferdin, toplumsal değişim şartlarına ayak uydurabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkla teçhiz edilmesi; fertlerin siyasal otoriteye sadık ve demokrasiye bağlı olarak yetiştirilmesidir" (Kılıç, 2011, s.5). Eğitim aynı zamanda bireyin davranışları ile uğraştığı için Psikoloji ile bağlantılıdır. Eğitimin psikolojik tanımlarında birey ön planda, sosyal yön ikinci plandadır. J.J Rousseau; "Eğitim bireyin özel kabiliyetlerini köreltmeksizin, genel kabiliyetlerini artırmak ve maharet sahibi yapmaktır" şeklinde bir tanım yaparken; J.S.Mill; "Eğitim, ferdin kendisi ve başkaları için bir mutluluk aracıdır" (Kılıç, 2011, s.5). diyerek yine bireyi ön plana çıkarmıştır. Eğitim bütün bunların yanı sıra ekonomik bir yatırım olduğu için de ekonomi ile yakından ilişkilidir. Tüm bu nedenler dolayısıyla eğitimin bir bilim olarak gelişmesi çok yönlü olup, sosyal ve davranış bilimlerindeki ilerlemeler ile mümkündür.

Eğitimin genel anlamıyla davranış değiştirme süreci olduğunu biliyoruz. Birey davranışlarındaki değişikliği bilerek ve isteyerek kasıtlı olarak gerçekleştirirse, öğrenme meydana gelir. Eğitim bir plan dâhilinde ya da gelişigüzel gerçekleşebilirken öğrenme sadece istendik nitelikteki davranış değişikliğidir. Dolayısıyla öğrenme aynı zamanda bir yaşantı ürünüdür ve öğrenmenin gerçekleşmesi için kalıcı izli bir davranış değişikliği gerçekleşmelidir. Eğitim de olduğu gibi öğrenmede de çeşitli filozof ve eğitim psikologlarının farklı tanımları vardır. Gagne'ye göre öğrenme; Sadece büyüme sürecine atfedilemeyen, insanın eğilimlerinde ve yeterliliklerinde belli bir zaman diliminde oluşan değişmedir. Kimble ise öğrenmeyi, pekiştirmenin sonucu olarak davranış ya da potansiyel davranışta oldukça sürekli bir değişme meydana gelmesi olarak tanımlamaktadır (Senemoğlu, 2013, s.93,94). Senemoğlu (2013) ise öğrenmeyi genel olarak; "Büyüme ve vücutta değişik etkilerle oluşan geçici değişmelere atfedilmeyecek, yaşantı ürünü olarak meydana gelen davranışta ya da potansiyel davranıştaki nispeten kalıcı izli değişmedir" (s.94) sözleriyle tanımlamaktadır.

Öğrenmeyi kılavuzlama ve sağlama faaliyetleri öğretim olarak adlandırılır. Öğretim etkinlikleri öğretmen sayesinde gerçekleşir ya da öğretmen yerine geçen kişi veya araçlar sayesinde gerçekleşir. Fakat öğretmenin öğretmesi; planlı, belli bir amaca dönük yapılırken, diğer kişiler veya araçlarla gerçekleşen öğrenme gelişigüzeldir (Kılıç, 2011, s.7). "Öğretim, öğrenmeyi sağlama ve rehberlik etme etkinliğidir" (Erden, 2000, s.131). Öğrenme ve öğretim

etkinliği belli bir plan çerçevesinde ve belirli dönemlerde okul ortamında gerçekleştiği zaman öğretim ortaya çıkar. Öğretim, eğitim kavramının içerisinde yer almakla beraber, eğitime nazaran daha dar kapsamlıdır. Eğitim bir süreklilik gerektirse de öğretim sürekli değildir ve eğitim gibi çok boyutlu değildir. Eğitim rastlantısal gerçekleşebilir fakat öğretim güdümlüdür. Yani bir plan, program çerçevesinde gerçekleşir. Öğretimde belirlenen hedefler vardır ve bu hedeflerin gerçekleşmesi için, hedef, kapsam, eğitim durumları ve değerlendirmeyi içinde barındıran öğretim unsurlarının çok özenli bir şekilde planlanması gerekir (Kılıç, 2011, s.8). Yeşilyaprak, (2014) öğretimi kısaca “Öğrenme amaçlarının kazandırılması için öğrenme koşullarının uygun bir şekilde düzenlemesi” (s.339) olarak tanımlar.

Eğitim, öğretim ve öğrenme arasındaki ilişkiyi ele alacak olursak, her üç kavram da birbirlerinin nedeni olan kavramlardır. Eğitim ve öğretimin temel amacı öğrenmeyi sağlamaktır. Üçünün en genel amacı ise bireyde davranış değişikliği meydana getirmektir. Öğrenme bireysel olarak gerçekleşse de eğitim ve öğretim topluma etki eder ve daha geniştir. Eğitim ve öğretimde, bireyi dışardan yönlendirme ve bireye davranış kazandırmak için rehberlik etme anlayışı hâkimdir. Eğitim, öğretime kıyasla daha geniş kapsamlıdır (Kılıç, 2011, s.8-9).

“Bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması, eğitim yoluyla gerçekleşirken, okullar eğitim süreçlerini düzenli olarak yürütmek zorundadır. Okullarda eğitim sürecinin düzenli bir şekilde yürütülmesi onun belli bir plan dâhilinde işlemlerini gerekli kılmaktadır. Bu da eğitim programları aracılığıyla sağlanır” (Demir, 2018, s.2). Ülkenin eğitim alt sistemlerinde tercih edecekleri eğitim öğretim programlarının temel belirleyicileri o ülkenin kendi öznel gerçekleri olmaktadır. Bunlar ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, coğrafi, eğitim düzeyi gibi pek çok gerçek belirleyicileridir. Dolayısıyla ülkelerin genel gelişmişlik düzeyleri uygulanacak olan programlarda önemli ölçüde belirleyici olmaktadır. Ülkemiz eğitiminin genel görünümü ve diğer toplumsal gerçeklerimiz her kademe eğitim uygulama ve programlarımızda belirleyici olmaktadır (Taşdemir, 1999 s.2-3).

Eğitim programı, istendik hedef ve davranışların kazanılması için stratejilerin belirlendiği yazılı doküman ya da eylem planı olarak tanımlanır. Türkiye’de program geliştirme çalışmalarının öncülerinden Varış (1994) eğitim programını, “Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar” (s.18) şeklinde tanımlamaktadır. Ertürk (1982), eğitim programını “yetişek” olarak nitelemekte ve “Geçerli öğrenme yaşantıları düzeni” (s.95) olarak tanımlamaktadır. Ona göre yetişek, öğrenci açısından bir öğrenme yaşantıları düzeni, eğitimci açısından ise bir eğitim durumları

düzenidir. Doğan (1975) eğitim programını “Öğrencilerde beklenen öğrenmeyi meydana getirebilmek için planlanmış faaliyetlerin tamamı” (s.36) olarak tanımlanmaktadır. Eğitim programını; hedef, içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme ögeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü olarak tanımlamak da uygun görülmektedir (Demirel, 2010, s.3-4). Eğitim Programının hazırlanma ve uygulanma sürecinde, programın hedef eğitim durumları ve değerlendirme unsurları benimsenen program modeli çerçevesinde olabildiğince; toplum, bilim alanı, birey, doğal gerçek; gelişim, öğrenme öğretme, felsefe, eğitim ekonomisi, eğitim teknolojisi gibi bilim alanlarının etki ve katkıları doğrultusunda geliştirilmiş olmalıdır (Taşdemir, 1999 s.5).

Eğitim programı ve öğretim programı, çoğu kez de birbirinin yerine kullanılabilir. Eğitim programı, bir okul ya da eğitim kurumunda yer faaliyetleri, kurum içi ve kurum dışı eğitim etkinliklerini kapsar. Öğretim programı, eğitim programı içinde yer alır ve öğretme öğrenme süreçleri ile ilgili tüm etkinlikleri kapsar. Ders programı ise öğretim programı içinde yer alır ve dersle ilgili olan eğitim faaliyetlerinin sistematik bir şekilde düzenlendiği bir plandır (Demirel, 2010, s.6).

Yukarıda açıklamalar doğrultusunda “Eğitim programı, eğitimle bireylere kazandırılmak istenen niteliklerin neler olduğunu ve bu niteliklerin nasıl kazandırılacağını gösteren yol haritası olarak tanımlanabilir” (Demir, 2018, s.3).

İlkokul sadece okuma yazma öğreten bir kurumdan ibaret değildir. İlkokul aynı zamanda halk eğitiminin önemli bir kısmını da üzerine almış milli bir kurumdur. Çağdaş milletlerde olduğu gibi ülkemizde de ilkokul, çocukları milli hayatın gereklerine göre eğitir. Çocuklara hayatta başarılı olmaları için gerekli bilgileri, alışkanlıkları, becerileri, idealleri ve çalışma yöntemlerini aşılar. Onları doğru düşünüp, doğru harekete etmeye alıştırmakla beraber, hayattaki değerlerin doğru bir şekilde karşılaştırılmasını da öğretir ve bunu yaparken iş hayatını sevdirmeyi hedefler. Kısaca ilkokul, çocukları hayatta başarılı, bilgili ve karakterli birer Cumhuriyet vatandaşı olarak yetiştirmeyi esas alan toplumsal bir yuva, canlı bir eğitim ocağı, milli bir kurumdur (Kültür Bakanlığı, 1936, s.18).

Bir toplumda uygulanan eğitim sistemi, toplumda yaşayan bireylerin davranışını etkiler ve toplumun hedeflerini belirler. Türkiye Cumhuriyetinde uygulanan eğitim sisteminin hedefleri eğitim programları ile belirlenir. Eğitim programlarının hazırlanma süreci ve alınan kararlar Milli Eğitim Şûralarında hazırlanır. Cumhuriyetin ilanı ile beraber Türkiye’de Milli Eğitim Programlarının temel amacı fırsat eşitliği doğrultusunda belirlenir.

İlgili Araştırmalar

Maarif/Milli Eğitim Şûraları ve İlkokul Programlarıyla ilişkili olarak yapılan alan yazın taraması sonucunda, bu çalışmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olduğu saptanan çalışmalar aşağıda verilmektedir.

Dinç (1999), “Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları (1923-1960)” isimli araştırmasında Türk Milli Eğitim Şûralarının yerini ve etkisini belirlemek, Şûraların programlarını, sonuçlarını ve uygulamalarını verilen süreye bağlı olarak ortaya koymak için 1923-1960 yılları arasında yapılan Milli Eğitim Şûralarını ve uygulamalarını incelemiştir. Araştırma sonucunda 1923-1960 yılları arası Milli Eğitim Şûralarının, içerik ve hedefleri açısından görevlerini yerine getirdiği fakat uygulamalarda eksiklik görüldüğü sonucuna varılmıştır.

Deniz (2001), “Milli Eğitim Şûralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkileri” başlıklı araştırmasında, 1939-1999 yılları arasında yapılan on altı Milli Eğitim Şûrasını incelemiştir. Şûraların tarihçesini, eğitim ve diğer toplumsal, kültürel, siyasal alanlarla etkileşimini ele almıştır. Yapılan çalışmada Milli Eğitim Şûralarının Türk eğitimine yön veren kararların alınması ve uygulamasındaki gücü ve etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda, Milli Eğitim Şûralarının deneyim ve birikimlerinin Türk eğitim sistemine yön verdiğini ve en önemli danışma organı olarak gelenekselleştiği sonucuna varılmış fakat Şûraların üç temel eksiğinin olduğu saptanmıştır. Bu eksiklikler; “Şûraların yaptırım gücünün olmaması”, “hükümeti oluşturan siyasal partinin/partilerin etkisinde kalmaları” ve “Şûraların demokratik bir yapı ve işleyişe sahip olmaması” olarak ifade edilmiştir.

Aslaner (2008), “Milli Eğitim Şûraları ve Eğitim Programları (1939-1946)” başlıklı çalışmada 1939'dan 1946 yılına kadar geçen sürede gerçekleşen üç şûranın, dönem hükümetlerince belirledikleri eğitim faaliyetlerini incelenmiştir. Araştırma sonucunda Milli Eğitim Şûralarının gündemlerinin belirlenmesi, konuların şûralarda incelenmesi ve sonuçlanması yerinde bulunmuş, sorunların çözümlerine ilişkin isabetli kararlar alındığı saptanmıştır. Alınan kararların Milli Eğitim Bakanlığı ve hükümetler tarafından dikkate alındığı ve birçok kararın uygulamaya geçirildiği belirlenmiştir.

Akay (2010), “Milli Eğitim Şûraları Karar Meclislerinin Seçilmiş Kavramlar Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmada, araştırmanın tarihine kadar toplanan on yedi Milli Eğitim Şûrasını ele almıştır. Şûralarda araştırmanın seçilmiş kavramları olan “laiklik, Atatürk İlke ve İnkılapları, fırsat eşitliği, din eğitimi ve zorunlu ilköğretim” ile ilgili alınan kararlar incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre, geçen süreçte alınan kararların arttığı fakat uygulanabilirliğin azaldığı belirlenmiştir.

Acar (2011), “Cumhuriyet Döneminde İlköğretim I. Kademe Programlarının Özellikleri ve Dayandığı Eğitim Felsefeleri” başlıklı araştırmasında Cumhuriyet döneminde hazırlanan İlköğretim birinci kademe öğretim programlarını ele almıştır. Araştırma kapsamında 1924, 1936 İlköğretim Müfredat Programları, 1936, 1948, 1968 İlkokul Programları, 1939 Köy İlkokulu Programı ve 1997, 2005 İlköğretim Okulu Programları incelenmiştir. Çalışma sonucunda, incelenen programların dayandığı eğitim felsefesinin “ilerlemecilik” olduğu kanısına varılmıştır.

Dağ (2013) tarafından yapılan “Milli Eğitim Şûralarında İlköğretim” başlıklı çalışmada geçmişten 2013 yılına kadar yapılan tüm Şûralar incelenmiş, bu bağlamda İlköğretimi konu alan Şûralar detaylı olarak ele alınmıştır. Çalışma sonucunda IV., V., VII., IX., XI., XII., XV., XVI., XVII., XVIII. Milli Eğitim Şûralarında ilköğretim ile ilgili kararlara yer verildiği tespit edilmiştir.

Duman (2014) tarafından yapılan “Cumhuriyetin Yurttaşlık Oluşturma Politikaları (Milli Eğitim Şûraları)” isimli araştırmada Atatürk dönemi eğitim politikalarının genel özellikleri değerlendirilmiş, bu politikaların yurttaşlık bilinci ve Türkiye’de gelişimi incelenmiş ve Atatürk’ün eğitime ilişkin görüşleri başlıklar altında toplanmıştır. Ayrıca çalışmanın hazırlandığı tarihe kadar gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları incelenmiş, yurttaş oluşturma politikaları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlarının konuşmaları ve alınan kararlar değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda Milli Eğitim Şûralarında alınan kararların yarısının uygulanmasına karşın Milli Eğitim Şûraları Türk Milli Eğitimine rehber olmuş ve Türk Milli Eğitim Sisteminin gözdesi olmuştur.

Demir (2018) tarafından yapılan “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde İlkokul Programları Kapsamında Yetiştirilmek İstenen İnsan Modeli” başlıklı çalışmada, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yetiştirilecek bireylere kazandırılması düşünülen nitelikler, bu niteliklerin ilköğretim programlarına nasıl yansıtıldığı ve Cumhuriyet Dönemi sürecinde yetiştirilecek bireylere kazandırılması düşünülen temel niteliklerde ne gibi değişiklikler yaşandığı, bu değişikliklerin ilköğretim programına nasıl yansıtıldığı ele alınmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile Atatürk’ün vefatına kadar olan dönemin incelenmesi kapsamında; devlet adamlarının siyasi görüşleri, hükümet programları, siyasi parti programları, anayasa, yasalar, dönemin gelişmeleri analiz edilmiştir. Araştırmada edinilen sonuçlara dayanarak Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yetiştirilecek bireylere kazandırılması düşünülen yirmi temel niteliğin tespiti yapılmıştır. 1923-1938 yılları arası bu niteliklere en fazla yer verilen İlkokul Programı 1936 programı olarak belirlenmiştir.

Yukarıda verilen araştırmalar değerlendirildiğinde, Milli Eğitim Şûraları ve İlkokul Programları gerek bir başlık altında gerekse ayrı olarak dönem dönem incelenmiştir. Çalışmaların sonuçlarına bakıldığı zaman bugüne kadar toplanan Milli Eğitim Şûralarında İlkokul Programları daima ön planda tutulmuştur. Bireylerin yetiştirilme sürecinde İlkokul kademesinin öneminin bu durumu desteklediği söylenebilir. Bunun yanı sıra Milli Eğitim Şûralarının her dönemde Milli Eğitim Sistemi için bir danışma organı görevi üstlendiği aşıkârdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve toplanan verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel bir araştırmadır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım, & Şimşek, 2013, s.45). Nitel araştırma özelliğindeki bu araştırma, tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da bugün var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Tarama modellerinde araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne kendi koşulları içinde olduğu gibi açıklanmaya çalışılırken geçmiş olaylarla ilgili ilişki kurma ve yargıda bulunma amacıyla kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi önem kazanır (Karasar, 2009, s.77-78).

Verilerin Toplanması

Araştırmada, verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi tekniği, “Belirli bir zaman dilimi içerisinde yayımlanan gazete, dergi gibi süreli yayınlar veya bir konuda çeşitli kaynaklar tarafından yayımlanmış anılar, kitaplar ve benzeri dokümanlardan yararlanarak araştırma problemi hakkında geniş bir zaman dilimine dayalı analiz yapmayı sağlar” (Yıldırım, & Şimşek, 2013, s.220).

Araştırmada öncelikle 1921 Maarif Kongresi ile ilgili dokümanlar incelenmiş İlköğretim Programı ile ilgili alınan kararlar aktarılmıştır. Daha sonra Tek Parti döneminde toplanan Maarif/ Milli Eğitim Şûraları incelenmiş ve İlkokul Programı dâhilinde alınan kararlar aktarılmıştır. Araştırmada dokümanlar, Milli Kütüphane, Gazi Üniversitesi Kütüphanesi ve Ankara Üniversitesi Kütüphanesi’nden elde edilmiştir.

Araştırmada, ulaşılan dokümanların incelemesinde, Yıldırım ve Şimşek (2013, s.18-20)’in belirttiği (1) Dokümanlara ulaşma, (2)Orijinalliğini kontrol etme, (3) Dokümanları anlama, (4)Veriyi analiz etme ve (5)Veriyi kullanma aşamaları dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda, araştırmada (1)Dokümanlara ulaşılmış, (2)Dokümanlar orijinallik açısından kontrol edilmiş ve (3)Dokümanlar araştırmanın alt problemleri çerçevesinde tasnif edilmiştir.

Dördüncü ve beşinci aşamalar ise dokümanlardan elde edilen verilerin analizinde ve değerlendirilmesinde takip edilen aşamalardır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda, dokümanların bir araştırmanın tüm veri setini oluşturduğu durumlarda “Dokümanların araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulması gereklidir” (Yıldırım, & Şimşek, 2013, s.227) önermesi, bu araştırmaya uygun görüldüğünden; araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Tek Parti Dönemi Maarif/Milli Eğitim Şûralarında İlkokul Programlarına yönelik olarak; 1921 Maarif Kongresi kayıtları, 1939 Birinci Maarif Şûrası, 1943 İkinci Maarif Şûrası, 1946 Üçüncü Milli Eğitim Şûrası ve 1949 Dördüncü Milli Eğitim Şûrası kaynağa bağlı olarak irdelenmiştir. Burada Şûra kararlarının özgün biçimi aslına uygun olarak tahlil edilmiştir.

Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûrası, Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadelerin kategorilere ayrılarak kodlanmasına ilişkin olarak güvenilirliği sağlamak amacıyla, Maarif Kongresi ve her bir şûra için iki ayrı kodlayıcı tarafından kontrol kodlaması yapılmıştır. Kontrol kodlamaları sonucunda Miles ve Huberman (2016, s.63-64)’ın kodlayıcılar arası görüş birliği için % 80 gibi bir güvenilirlik oranının olup olmadığına “Güvenirlilik = Görüş Birliği Sayısı / (Toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı)” formülü kullanılarak bakılmıştır. Maarif Kongresi için bu oran % 92,16; Birinci Maarif Şûrası için % 88,12; İkinci Maarif Şûrası için % 89,32; Üçüncü Milli Eğitim Şûrası için % 91,67; Dördüncü Milli Eğitim Şûrası için ise %93,29 olarak hesaplanmıştır. Böylece, Maarif Kongresi ve her bir şûra için yapılan kategori ve kodlama işlemine ilişkin olarak güvenilirlik sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırma problemi çerçevesinde ulaşılan bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Araştırma problemine ilişkin bulgular ve yorumlar, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Tek Parti Dönemindeki gerçekleştirilmiş olan 1921 Maarif Kongresi, Birinci Maarif Şûrası, İkinci Maarif Şûrası, Üçüncü Milli Eğitim Şûrası ve Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında alınan kararları kapsamaktadır.

Maarif kongresine ilişkin bulgular ve yorumlar.

Maarif Kongresi 15 Temmuz 1921'de toplanmıştır. Kongrenin, cumhuriyetin kurulmasından önce ve henüz savaş şartları devam ederken toplanmış olması eğitime verilen önemin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Kongrede görüşülen konular ve alınan kararlar incelendiğinde eğitimin ve hazırlanması planlanan ilkokul programlarının amaçlarına yönelik ifadeler yer aldığı görülmektedir:

“Asırların mahmul olduğu derin bir ihmali idarenin bünyeyi devlette vücuda getirdiği yaraları tedavi için masruf olacak himmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda ibraz etmemiz lâzımdır” (MEB, 1946, s.3).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; asırlar süren ihmaller sonucunda devlette meydana gelen yaraların tedavi edilebilmesi için yapılacak çalışmaların en kapsamlısının bilim alanında olması gerektiği belirtilmektedir. İlkokul Programlarının, yüzyılların yüklü dolu olduğu derin bir ihmali yönetimin devlette meydana getirdiği yaraları tedavi için harcanmış yardımların en büyüğünü hiç şüphesiz bilim ile ortaya çıkarmasının gerekliliğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Maarif kongresinde henüz bağımsızlık savaşı devam ederken ülkenin içinde bulunduğu şartlara ve bu şartlara bağlı olarak eğitim alanında yapılması gereken düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu düzenlemeler içinde hazırlanacak olan İlkokul Programlarına ve bu programlara yüklenen misyona vurgu yapıldığı görülmektedir:

“Gerçi bugün maddi ve mânevi menabii kuvamızı, hududu milliyemiz dâhilindeki memleketlerimizde müstevli bulunan düşmanlara karşı istimal etmek mecburiyetindeyiz. İrfanı memleket için tahsis edilebilen şey müstakbel maarifimize mabihilistinat olacak bir temel kurmağa kâfi değildir. Ancak vâsi ve kâfi şerait ve vesait malik oluncaya kadar geçecek eyyamı cidalde dahi kemali dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir millî terbiye programı vücuda getirmeğe ve mevcut maarif teşkilâtımızı bugünden müsmir bir faaliyetle çalıştıracak esasları ihzar etmeğe hasrimesai eylemeliyiz” (MEB, 1946, s.3-4).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programlarının, maddi, manevi kaynak ve kuvvetimizi, milletimizin sınırları içinde memleketlerimizde orduda bulunan düşmanlara karşı kullanmak zorunda olduğuna dikkat çekilmektedir. “Kültürlü memleketimiz için ayrılan şey gelecekteki eğitim sistemimizin kendini ayakta tutması için yeterli değildir” ifadeleri ile hali hazırda elde bulunan eğitim şartlarının milleti ayakta tutmak için yeterli olmadığı belirtilmektedir. Ancak savaş şartlarında bile daha geniş ve yeterli şartlar ve araçlara sahip olana kadar, yeterli dikkat ve özenli hazırlanan bir eğitim programı meydana getirilip, bugünkü eğitim sistemimizin daha verimli bir hale getirilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Atatürk’ün Maarif Kongresinde yaptığı konuşmada yer alan ifadeler hazırlanacak olan eğitim programlarının taşınması gereken niteliklere işaret etmektedir:

“Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi tedenniyatında en mühim bir âmil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafatından ve evsafi fitriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlere, şarktan ve garptan gelen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciyei milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum” (MEB, 1946, s.4).

Atatürk, şimdiye kadar eğitim ve öğretimde izlenen yolların, milletimizin tarihi gerilemesinde önemli bir etken olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden hazırlanması gereken Millî Eğitim Programından bahsederken, eski dönemin batıl inanışlarından, doğuştan gelen vasıflarla hiç ilgisi olmayan, yabancı düşüncelerden, Doğudan ya da Batıdan gelen fikirlere tamamiyle uzak, Milli karakterimiz ve tarihimizle alakalı bir kültürü yapılandırma amacı taşıyan eğitim programları oluşturulması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Maarif Kongresinde üzerinde durulan konulardan birinin de eğitim programları yoluyla çocuklara ve gençlere aşılması gereken düşünce ve değerler olduğu göze çarpmaktadır:

“Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile hakkı ile birliği ile taârruz eden bilimum yabancı ânasırla mücadele lüzumu ve efkârı milliyeyi kemali istiğrak ile hep mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvayı ruhiyesine bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir” (MEB, 1946, s.4).

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü üzere “Çocuklarımız ve gençlerimizi yetiştirirken, onlara özellikle varlığı, hakkı, birliği ile tamamen saldıran yabancı öğelerle mücadelenin gerekliliği ve milli düşünceleri, olgunluk ile karşıt fikirler için güçlü ve özverili bir savunma gerekliliği aşılmalıdır” ifadeleri ile eğitim sistemimizin dolayısıyla eğitim programlarımızın, çocuklara yabancı öğelerle mücadelenin ve milli düşünceleri özveri ile savunmanın gerekliliğini aşmak gibi bir amaçla donatılması gerektiğine işaret edildiği görülmektedir.

Maarif kongresinde ilkokul programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak değerlendirildiğinde; İlkokul Programlarının, devlette meydana gelen yaraları, bilim ile tedavi etme amacı taşımasının gerekliliğine dikkat çekildiği; ayrıca İlkokul Programlarının, maddi ve manevi kaynakları, memleketlerimizde orduda bulunan düşmanlara karşı kullanma amacı taşımasına yönelik olarak hazırlanmasının gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir. İlkokul Programlarının, yabancı düşüncelerden uzak, milli tarihimize alakalı bir kültürel yapı taşıması amacına dikkat çekildiği görülmektedir. Bunula birlikte İlkokul Programlarının çocuklarımıza, yabancı öğelerle mücadelenin ve milli düşünceleri özveri ile savunmanın gerekliliğinin aşılması amacı taşıması gerektiğinin belirtildiği görülmektedir.

Birinci maarif şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Birinci Maarif Şûrası 17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanmıştır. Birinci Maarif Şûrasında görüşülen konular ve alınan kararlar incelendiğinde Şûrada, hazırlanması planlanan ilkokul programlarının amaçlarına yönelik ifadelerin aşağıdaki şekilde yer aldığı görülmektedir:

“Girmiş olduğumuz yepyeni medeniyet hayatının zarurî ihtiyaçlarına göre yeniden kurulan ve bütün öğretim derecelerinde tahakkukunu esas vazife bellediğimiz Kemalizm prensiplerinden hız alan maarifimizin, bu heyetlerden elde ettiği faydaları göz önünde tutan Büyük Millet Meclisi, kültür meselelerini Maarif Şûrası adıyla toplanacak salâhiyetli bir heyete tetkik ettirmeği kanunî bir müeyyide ile icra makamlarının mes'uliyetine bir ödev olarak tevdi etmiştir” (Maarif Vekâleti, 1939, s.4).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; Türk milletinin kaşı karşıya olduğu yeni medeniyet hayatının gerektirdiği zorunlu ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılacak olan tüm öğretim kademelerinde Kemalizm ilkeleri ile hız alınması ve Maarif Şûrası bünyesinde kurulacak bir heyetin bu görevi yerine getirmesi kararlaştırılmıştır. Öğretim kademelerinin temelinde ilköğretimin bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda İlkokul Programlarına, Kemalizm ilkeleriyle ilerlemesi öngörülen bir nitelik kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

Birinci Maarif Şûrasında ayrıca kurumların ilkokul programlarında temsil edilmesinin zorunluğu üzerinde durulmuş olduğu görülmektedir:

“Kanunun neşri tarihinden beri epey zaman geçti. Yeni teşkilâtlar, yeni icaplar, Maarif Şûrasında daha çok kurumların, daha çok makamların temsil edilmesini zarurî kılmaktadır. Bunu temin etmek için kanunda yeni değişiklikler yapılmasını düşünüyoruz” (Maarif Vekâleti, 1939, s.4).

İlkokul Programlarında, kanunda değişiklik yapılması yoluyla, kurumların temsil edilmesinin sağlanmasına yönelik karar alındığı görülmektedir.

Birinci Maarif Şûrasında görüşülen konular incelendiğinde ülkedeki okuryazarlık durumuna ilişkin vurgulamalar dikkat çekmektedir:

“Takdim ettiğimiz meselelerin başında memleketimizde okuma yazma öğrenmemiş tek adam bırakmamak için alınması lâzımgelen acil tedbirler vardır. Parti programının milli talim ve terbiye düsturlarının birincisinde pek doğru olarak «Maarif siyasetimizin temel taşı» diye vasıflandırılan bu meseleyi, Maarif davamızı ilk defa olarak tetkika ve programlaştırmaya davet edilen yüksek heyetimizin lâyık olduğu ehemmiyetle dikkate alacağından şüphem yoktur. Memleketimizde ilköğretimin bugünkü durumu hakkında Vekillîğimizce tanzim ve neşrolunarak takdim edilmiş olan rapor, on beş senelik Cumhuriyet idaresinin şehirlerde ilköğretim meselesinin mühim bir kısmını gereği gibi halletmiş olduğunu size gösterecektir. Şimdiye kadar geçirdiğimiz tecrübeler göre, şehirlerde ilköğretim meselesinin bütün bütün halli, yine az çok normal usullere mümkün olacaktır” (Maarif Vekâleti, 1939, s.5).

Yukarıda yer alan ifadelerden anlaşılacağı üzere, eğitim siyasetinin temel taşı okuma yazma bilmeyen tek bir vatandaşın bırakılmaması olarak görülürken bu odaktan hareketle bir program hazırlanmasının önemi vurgulanmaktadır. İlkokul Programlarına, okuma yazma bilmeyen tek bir kişi bırakmamak yönünde bir amaç yüklendiği göze çarpmaktadır.

Şûrada alınan kararlar incelendiğinde, ilkokul programlarının; Türk kültürünün oluşumuna, milli niteliğine ve medeniyet içindeki yerine yönelik ifadelerin bulunduğu göze çarpmaktadır:

“Biz, bir Türk kültürü kurmak, millî vasfı olan ve bütün medeniyet âlemi içinde varlığı duyulan bir ilim hayatı vücade getirmek yolundayız. İlim, müşahedelerin uyandırdığı mefhumlarla kurulmuş bir sistem olduğuna ve mefhumlar ise kelimelerle şekillendiğine göre Türk ilmi, Türkçe bir ilim diliyle beraber var olacaktır” (Maarif Vekâleti, 1939, s.16).

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü üzere, İlkokul Programları yoluyla bir Türk kültürü kurulmasının ve İlkokul Programlarının milli nitelik taşımasının amaçlandığı görülmektedir. Ayrıca İlkokul Programlarına, bütün uygarlık içinde varlığı duyulan bir ilim hayatı meydana getirmek gibi bir misyon yüklendiği göze çarpmaktadır. Türk ilminin ancak Türkçe bir ilim diliyle var olacağına işaret edilmektedir.

Birinci Maarif Şûrasında ilkokul programlarının mesleki ve teknik eğitim yetiştirme amacına da vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir:

“Yurdumuzun az zaman içinde endüstrileşme yoluna girmesi, makinenin memleketin umumî hayatında esaslı bir yer almağa başlaması, hâsılı iktisadî bünyemizin yeni bir şekil alması memlekette mesleki ve teknik terbiye görmüş unsurlara azamî derecede ihtiyaç göstermektedir. Bu, muhtelif muntakalarda

mütenevvi ihtiyaçlara cevap verecek muhtelif derece ve neviden meslekî ve teknik okullar açmağa bizi zorliyan mühim bir sebeptir. Bilhassa hükümet merkezimizde bir politeknik ile bir teknikum açılmasını artık tehirine imkân olmıyan bir zaruret olarak görüyoruz” (Maarif Vekâleti, 1939, s.17).

Maarif Şûrasında ülkede cumhuriyetin kuruluşundan sonra endüstri alanında ilerleme kaydedildiği, ekonomik alanda yaşanan gelişmeyle birlikte mesleki ve teknik eğitim almış bireylere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bu ihtiyaçı karşılamak üzere İlkokul Programlarının, yurttan mesleki ve teknik eğitim görmüş öğrenciler yetiştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İlkokul Programları dâhilinde, farklı bölgelerde çeşitli ihtiyaçlara cevap verecek farklı derece ve türlerde mesleki ve teknik okullar açılmasının gerektiği belirtilmektedir.

“Maarif Şûrası, sadece bir formalitenin ifası için toplanmış değildir. Sizden, her mesele hakkında Vekâletçe alınmış kararların, olduğu gibi tasdikını değil; her mesleyi yeniden tetkik ve mütaleâ ederek bizi aydınlatmanızı rica ediyorum” (MEB, 1939, s.20) ifadeleri ile İlkokul Programlarının, bütün sorunları inceleyip, toplumu aydınlatmak bir gibi amacının bulunduğu ifade edilmektedir.

Birinci Maarif Şûrasında ilkokul programlarının millet eğitimine ilişkin rolüne yönelik ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

“Milli terbiyenin okul yoluyla verilecek kısmını mümkün mertebe yerine getirmiş olacağız. Halkçılık umdelerimizin temennileri yerine getirilmiş olacaktır. Köylü, okulun faydası ve manası hakkında daha sağlam bir fikre sahip olacak, Cumhuriyete olan bağlılığı artacaktır” (Maarif Vekâleti, 1939, s.644).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programlarının, millet eğitimini kazandırma amacı bulunduğuna işaret edilmektedir. İlkokul Programları, halkçılık ilkelerinin dileklerini yerine getirmelidir. İlkokul Programları ile köylü okulun faydası ve anlamı hakkında sağlam bir fikre sahip olacak, köylünün Cumhuriyete olan bağlılığı artacaktır. Bu bağlamda ilkokul programlarının milletin eğitimin önemini kavraması ve eğitim yoluyla Cumhuriyete bağlılığın artırılmasını sağlaması gibi bir amacının bulunduğuna dikkat çekildiği görülmektedir.

Birinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak bakıldığında; İlkokul Programlarına, Kemalizm ilkeleriyle ilerlemesi öngörülen bir nitelik kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Şûrada alınan kararların İlkokul Programlarında, kurumların temsil edilmesinin zorunluluğuna vurgu yaptığı, İlkokul Programları yoluyla milletin genelinin okuryazar olmasının amaçlandığı yönünde olduğu görülmektedir. Ayrıca İlkokul Programlarının, bir Türk kültürü oluşturmak, milli nitelik

taşımak ve bütün uygarlık içinde varlığı duyulan bir ilim hayatı meydana getirmek gibi amaçlarının bulunduğu işaret edildiği görülmektedir. Birinci Maarif Şûrası, İlkokul Programları, yurttan mesleki ve teknik eğitim görmüş öğrenciler yetiştirme ve programlar dâhilinde, farklı bölgelerde, farklı ihtiyaçlara yönelik mesleki ve teknik okullar açılması amacına vurgu yaptığı görülmektedir. Şûrada yer alan ifadelerle göre, İlkokul Programları, bütün sorunları inceleyip toplumu aydınlatma amacına sahip olmalı ve millet eğitimini kazandırmalıdır. Ayrıca İlkokul Programlarının, halkçılık ilkelerinin dileklerini yerine getirme amacının bulunması gerektiğine işaret edilmektedir. Tüm bu ifadelerle ek olarak İlkokul Programları ile köylünün okulun faydası ve anlamı hakkında sağlam bir fikre sahip olması ve bu vesileyle köylünün Cumhuriyete olan bağlılığının artırılmasının amaçlandığı dikkat çekmektedir.

İkinci maarif şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.

İkinci Maarif Şûrası 15-21 Şubat 1943 tarihleri arasında toplanmıştır. İkinci Maarif Şûrasında görüşülen konular ve alınan kararlar incelendiğinde ilkokul programlarının amaçlarına yönelik ifadeler yer aldığı görülmektedir:

İkinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarının yurdu ve milli kültürü muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak yönünde amaçlarının bulunduğu dikkat çekildiği görülmektedir:

“Yurdumuzu dünyanın en mamur ve medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî Kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Ebedî Şefimiz Atatürk’ün Onuncu yıl dönümü nutkunda bizlere gösterdiği bu amaçlar, onları gerçekleştirecek insanların yetişmesiyle vazifeli olan Cumhuriyet Maarifinin ana dâvasını çizmiş bulunuyor” (Maarif Vekâleti, 1943, s.5).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programları, ülkemizi dünyanın en bayındır ve medeni okul seviyesine çıkarmalı aynı zamanda milletin en geniş refah, araç ve kaynaklarına sahip çıkmalıdır. İlkokul Programları, milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarma amacı taşımaktadır.

Şûrada görüşülen konulardan birinin de ilkokul programları yoluyla bireylere edindirilmesi gereken değerler olduğu görülmektedir:

“Edilgin bir ahlâk yerine etkin bir ahlâkı koymak ve yaymak, ilk vazifelerimizden olmalıdır. Bu öyle bir ahlâktır ki, yetiştireceğimiz nesilleri iyilik yapmakta hareketli ve canlı tutacaktır” (Maarif Vekâleti, 1943, s.10).

İlkokul Programlarının amacı, pasif bir ahlak yerine aktif bir ahlakı uygulamak ve yaymak olmalıdır. Aynı zamanda programlar, yetişen nesilleri iyilik yapma konusunda aktif ve canlı tutmalıdır.

İkinci Maarif Şûrasında yer alan aşağıdaki ifadeler ilkokul programlarının Türkçülük ve Türkçe ile ilgili amaçlarına yöneliktir:

“Sekizinci asrın bize yadigâr kalmış belgelerinde gördüğümüz Türkçe ile on sekizinci asrın Osmanlı münşîilerinden okuduğumuz Türkçe arasındaki fark, dilimizin millileşmesi aleyhine olmak üzere, Türk dili üstünde yapılmış bozucu etkileri ortaya koymaktadır. Meselâ, Kutadku Bilik’te en yüksek felsefe ve ahlâk kavramlarını kendi dilimizde ifade ederken, ümmet düşünüşünün hâkim olması dolayısıyla, bütün bu güzel sözleri unutmuş bulunuyoruz. Şu halde, dilimizin kendi kaynaklarından uzaklaşması yönünde ona, basıcı ve bozucu tesirler yapıldığına göre, bunun tam tersine olarak yabancı kurallarla bozulmuş Türkçemize, bu kurallardan onu kurtararak müessir olmak, hiç değilse aleyhe olan müdahale nispetinde müessir olmak elbette mümkündür. Bugün bizim inkılâpçı düşünüşümüz, Türkçülük esasına dayandığına göre, bu zihniyeti hâkim kılarak milli bir Türkçe yaratabiliriz” (Maarif Vekâleti, 1943, s.11).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; Türk dilinin millileşmesi üzerinde olumsuz etkilerin bulunduğu ve dilin kendi kaynaklarından uzaklaşarak bozulduğu belirtilmektedir. İlkokul Programları vesilesiyle Türk dilinin yabancı etkilerden kurtarılarak milli bir Türkçe oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir. Ayrıca İlkokul Programlarının, Türkçülük temeline dayandırılmasının gerekliliğine dikkat çekilmektedir.

Şûrada görüşülen diğer bir konu İlkokul Programlarında Cumhuriyet ve İnkılap tarihinin yeri ve niteliği ile ilgilidir:

“Cumhuriyet ve İnkılap tarihimizi çocuklarımızın yetişmesi bakımından teferruatlı şekilde okutmak lüzumu, sebepleriyle, başka milletlerin tarih öğretimi müfredatından yüküldür” (Maarif Vekâleti, 1943, s.16) ifadeleri İlkokul Programlarının, çocukların eğitiminde Cumhuriyet ve İnkılap tarihimizi ayrıntılı olarak ele almaları gerektiğine işaret etmektedir.

“Ahlak Komisyonunda; memleketin emniyetle ve selâmetle müdafaasını temin edebilmemiz için çocuklarımızın müşterek vasıflı, hattâ daha mübalâğalı söyleyeceğim, tek vasıflı insan olarak yetiştirilmesi meselesinin bizce ehemmiyeti haiz olduğunu arz etmiştik” (Maarif Vekâleti, 1943, s.131) ifadeleri İlkokul Programlarının, memleketin güveni ve esenliği için çocukları ortak hatta tek nitelikli olarak yetiştirme amacına hizmet etmelerinin gerekliliğine işaret etmektedir.

İkinci Maarif Şûrasında, ilkokul programlarının ülkede yetiştirilecek bireylere kazandırılması gereken ahlak eğitimine yönelik amaçlara yer verildiği görülmektedir:

“Çocuk mektepte yetişecek; bu yetişme sırasında çocuğa öğretmenler ilkokuldan itibaren ahlâki bir vasıf ve terbiye vermeye çalışacaklar. Fakat çocuk bir de aile içine girecek. Çocuğu tek vasıflı bir terbiye sistemi içinde yetiştirebilmek için orada da başka bir terbiye görecektir, bu iki terbiye tarzının birleştirilmesi lâzım ve bizim için ehemmiyetlidir. Bunun için biz ahlâk kitapları vücuda getirilmesini, okula verilecek bu ahlâk kitaplarının aileye de verilmesini ve bu suretle ahlâk sistemimizin tek cepheli bir sistem olarak memlekette yayılmasını istiyoruz. Hattâ bu hususta daha ileriye giderek okullara ahlâk dersi konmasını teklif ediyoruz. İkinci arzumuz: Gerçi raporun umumi heyeti söyleyeceklerimizin ruhunu ihtiva ediyor. Fakat çocuğa ilkokuldan itibaren son kademeye kadar olan tahsil hayatında millet için, vatan için, istiklâl için seve seve ölmek hissini aşılmasını hususunun sarîh olarak rapora konmasını teklif ediyoruz” (Maarif Vekâleti, 1943, s.131-132).

Yukarıda yer alan ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programları, çocuğa ahlaki bir nitelik ve eğitim vermelidir. Ayrıca İlkokul Programları, okuldaki ve ailedeki eğitimi birleştirecek bir nitelikte olmalıdır. Okullarda ahlak eğitimi İlkokul Programları aracılığıyla sağlanmalıdır. İlkokul Programları, çocuğa öğrenim hayatı boyunca vatan, millet, istiklal sevgisini aşılmalıdır.

İkinci Maarif Şûrasında yer alan, *“Şahsi kanaatime göre Türk çocuğu esasta, sâf, temiz ve ahlâklıdır, seciyelidir. İçlerinde bazıları fena yollara sapıyorlarsa, bittabi esasen anormal olanları bir tarafa bırakıyorum, bunları hariç tutuyorum, bu, çok defa, doğrudan doğruya cemiyetin kabahatidir. Onun için bunların doğru yoldan şaşmamalarını temin için cemiyetin bütün teşekkülleriyle çalışmasının çok lüzumlu olduğu kanaatindeyim. Çocuklarımız bizim devamımızdır, istikbalimizdir, varlığımızdır” (Maarif Vekâleti, 1943, s.153)*

İfadeleri İlkokul Programlarının, çocukların doğru yoldan sapmaması için toplum ile birlikte çalışması gerekliliğine işaret etmektedir.

Şûrada yer alan bir diğer ifade, *“İdeal meselesinden filhakika sayın komisyon bahsetmiştir. Altı ok bizim ülkümüzüdü.” (Maarif Vekâleti, 1943, s.178)* yönündedir. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere İlkokul Programlarının amacı altı ok olmalıdır.

İkinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarında tarih konularının yeniden düzenlenmesine ve tarih ile ilgili konulara yönelik olarak programların amaçlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır:

“İlkokulların tarih ders programı, çocukların anlayış ve ruh yapısına uygun olmadığı için bu program temel tutularak yazılan ve şimdiye kadar okutulan tarih kitapları maksadı sağlamaya elverişli görülmemiştir. Esasen Maarif Vekilliği de bu ciheti göz önünde tutarak birkaç yıldan beri, yeni tarih kitapları yazılması için bir müsabaka açmış, fakat müsabakaya girenlerin gönderdikleri eserler gerekli bütün vasıfları taşımadığı için eski kitapların şimdilik

okutulmasına devam edilmişti. Ancak komisyonun kanaatine göre bu müsabakaya temel olmak üzere hazırlanarak ilân edilmiş bulunan müfredat dahi plân bakımından kusursuz değildir. Çünkü bu müfredat bugün okutulan kitapların dayandığı müfredattan büyük farklar göstermemektedir. Komisyonun bu düşüncesine göre, ilkökul tarih kitaplarına temel vazifesini görecek müfredat programı gerek plân, gerek konuların seçiliş tarzı bakımından yeniden ve aşağıdaki ilkeler göz önünde tutularak hazırlanmalı ve müsabaka da bunlara göre yeniden ilân olunmalıdır. Tabii, kitapların yazılış tarzı itibariyle gerekli direktifler de verilmelidir.

a) İlkokul tarih müfredat programı ile kitapları, çocuğun fikir gelişimini, ruh yapısını, millî duygu ve karakterlerinin yuğuruluşunu sağlayacak, tarih sevgisini uyandıracak, olayların zaman içinde olunlarını kavratacak bir değerde olmalıdır.

b) Bu müfredat ve kitaplar, ortaokul ve lise kitapları gibi sıkı bir zincirleme bilgisi veren ve coğrafya ile yurt bilgisinden ilgisini kesmiş bulunan bir şekilde olmalıdır. Bunun içinde tarihin her devrinden örnek sayılabilecek tipik efsane, olay ve şahıslar seçilmeli ve bunlar çocukların ilgisini çekecek yolda hikâye tarzında, sade fakat canlı ve renkli bir üslûp ile belirtilmeli ve konuların kuruluşıyla sıralanışında lüzumsuz tarih ve has isimlerine, mücerret ve genel mefhumlara yer verilmemelidir.

Ancak talebeye zaman fikrini verebilecek olan kronolojik sıranın da büsbütün bırakılması doğru olamayacağından kitabın sonuna bu tarih parçalarını bir dereceye kadar bağliayacak toplu bakışlar eklenmesi yerinde sayılmalıdır.

c) İlkokul müfredat ve kitaplarının hazırlanmasında Türk Tarih Kurumunun bilimsel çalışmaları sonuçlarının ve bir de ilk tahsilden başka bir tahsil görmiyerek hayata atılan yurttaşların millî duygularıyla hayatı anlayış ve kavrayışlarını olgunlaştırmak amacının da daima göz önünde tutulması lüzumunu tekrarlamaya hacet görülme gerektir” (Maarif Vekâleti, 1943, s.199-200).

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü üzere, İlkokul Programları, çocuğun fikir gelişimini sağlamalı; çocuğun milli duygu ve karakterlerini birleştirmelidir. İlkokul Programlarının bir diğer amacı, çocuğun tarih sevgisini uyandırmak olarak vurgulanmıştır. İlkokul Programları, olayların oluşlarını kavratmalı çocukların milli duygularla hayatı anlama ve kavrama olgunluğunu sağlamalıdır. Ayrıca İlkokul Programlarının hedefleri, çocukların anlayış, seziş ve ruh yapılarına uygun olmalıdır.

Şûrada “İlkokulun dört ve beşinci sınıfında tarih anlamına çocuğu alıştırarak istiyoruz” (Maarif Vekâleti, 1943, s.239) ifadeleri ile İlkokul Programlarının, öğrencilerde küçük yaşlardan itibaren tarihin anlamına yönelik bilinç oluşturma amacı taşımasının gerekliliğine dikkat çekildiği görülmektedir.

“Bizim hayat diye aldığımız şey bizde de bizden evvelkilerde olduğu gibi temadi eden büyük varlık, millî varlığımızın devamıdır. Onun için her üç meselede vardığımız kararlar değişmez kararlar değildir. Bugün için bu kararları varmışızdır. Yarın, onlara daha tekâmül etmiş insanlar olarak

dokunduğumuz vakit daha mükemmellerini bulabiliriz. Onun için koyduğumuz ülküler ve ilkeler değişmez naslar olarak alınmamalıdır. Her üç dâvada gerek komisyonlardaki arkadaşların, gerek burada umumi heyette konuşanların gösterdiği esaslı bir birlik noktası vardır. O da gerek dil, gerek ahlâk, gerek tarih meselesinde, her üçüne şamil olmak üzere üç vasfın beraber yürümüş olmasıdır. O üç vasfı milliyetçi olmaktır, inkılâpçı olmaktır, lâyük olmaktır. Hangi meseleyi alırsak alalım, şimdiye kadar büyüklerimiz için olsun, bizim için olsun, bu üç esas, daima bizim ayırıcı vasıflarımız olmuştur. Yüksek Şûranın aynı noktada birleşmiş olmasını hakikaten büyük bir bahtiyarlıkla görmekteyim. İkinci Maarif Şûrasının üstünde durduğu konular daha ziyade kültür ve millî kültür meseleleri olmuştur. Bundan sonraki şûranın müspet bilimleri ve teknik dâvaları ele almasını temenniye değer görürüm. Biz maarif ve terbiye meselelerini asla tek cepheli görmedik ve tek cepheli görmeyişimizin verimlerini almaktayız. Bir taraftan anladığımız mânada, inandığımız şekilde hümanizmanın eserlerini memleket içinde genişletmeye çalışıyoruz ve çalışacağız. Bunları yaparken ilköğretim dediğimiz büyük halk kütlesi eğitimi esas tuttuk. Onsuz millet olmanın tamam olmayacağı inancındayız” (Maarif Vekâleti, 1943, s.267).

İkinci Maarif Şûrasında, milli varlığımızın devamını sağlayacak olan dil, ahlak ve tarih konularında alınan kararların değişmez kararlar olmadığı, gelecekte şartlar gereği daha mükemmel kararlara dönüştürülebilecekleri belirtilmektedir. Ancak gerek dil, gerek ahlak, gerek tarih konularının her üçünün milliyetçilik, inkılapçılık ve laiklik vasıflarını bir arada taşımasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. Bu açıklamalardan hareketle İlkokul Programlarının, milliyetçi, inkılapçı ve laik özellikte olmasının gerekliliğine işaret edildiği görülmektedir. Şûrada ayrıca İlkokul Programlarına, hümanizm eserlerini yurt içinde yaymak gibi bir amaç yüklendiği de görülmektedir.

İkinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak bakıldığında; İlkokul Programlarının, ülkemizi dünyanın en medeni okul seviyesine çıkarmak; milletin araç ve kaynaklarına sahip çıkmak; milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmak gibi amaçlarının bulunduğu görülmektedir. Şûrada ayrıca İlkokul Programlarının, aktif bir ahlakı uygulaması ve yayması; yetişen nesilleri iyilik yapma konusunda aktif ve canlı tutması gerektiği belirtilmektedir. İkinci Maarif Şûrasında İlkokul programlarının Türk dilini koruma ve yaşatmaya yönelik amaçlarına bakıldığında Programların, Türkçemizi yabancı kurallardan kurtarmak ve milli bir Türkçe oluşturmak amaçlarına dikkat çekildiği görülmektedir. Şûrada alınan kararlarda ayrıca İlkokul programlarının Türkçülük temeline dayanması gerektiğine ilişkin ifadeler yer almaktadır. İlkokul Programlarının, Cumhuriyet ve İnkılap tarihimizi ayrıntılı olarak ele alması gerekliliği Şûrada yer alan kararlarda programların amaçlarına ilişkin ifadeler arasındadır. İkinci Maarif Şûrası, çocuk eğitimde ahlaki eğitimin öneminden bahsederek ilkokul programlarının çocukların ahlaki eğitimine ilişkin amaçlarına da vurgu yapmaktadır. Alınan kararlara göre;

İlkokul Programları, çocukları ortak hatta tek nitelikli olarak yetiştirmelidir. İlkokul Programları, çocuğa ahlaki bir nitelik ve eğitim vermeli; okuldaki ve ailedeki eğitimi birleştirmelidir. Ayrıca okullarda ahlak eğitiminin İlkokul Programları aracılığıyla yapılması gerektiği belirtilmektedir. Şûrada İlkokul Programlarının toplum ile birlikte çalışmak ve çocuğa vatan, millet ve istiklal sevgisini aşlamak amaçlarına da dikkat çekildiği görülmektedir. Ayrıca alınan kararlara göre; İlkokul Programlarının, amacı altı ok olmalıdır. Şûrada İlkokul Programlarının, hedeflerinin çocukların anlayış, seziş ve ruh yapılarına uygun olması gerektiği belirtilerek, programların, çocuğun fikir gelişimini sağlama; çocuğun milli duygu ve karakterlerini birleştirme; çocuğun tarih sevgisini uyandırma; olayların oluşlarını kavratma; milli duygularla hayatı anlama ve kavrama olgunluğu sağlama ve öğrencilere tarihin anlamını alıştırmaya amacını taşıması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca İlkokul Programlarının, milliyetçi, inkılapçı ve laik özellikte olması gerektiğine ve hümanizm eserlerini yurt içinde yayması gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Üçüncü milli eğitim şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Üçüncü Milli Eğitim Şûrası 2-10 Aralık 1946 tarihlerinde toplanmıştır. Şûrada görüşülen konular ve alınan kararlar incelendiğinde ilkokul programlarının amaçlarına yönelik ifadeler yer aldığı görülmektedir:

Şûrada İlkokul programlarının çocukların ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanması gerekliliğine ilişkin ifadeler yer verildiği görülmektedir:

“Kurulmasını zaruri gördüğüm ilmî kurulun diğer bir yönden önemi millî eğitim meselelerimizi ilmî esaslara bağlayarak okullarımızı, program ve kitaplarımızı istikrarlı bir hale getirmek imkânlarını vermesi olacaktır. Meselâ müfredat programları yapılırken çocuklarımızın kabiliyetini bilmek şarttır. Çünkü dersler ve kitaplar ona göre ayarlanacaktır. Bu yapılmadığı, daha doğrusu program ve kitap yaparken çocuklarımızın kabiliyetlerini bize bildirecek ilmî araştırma ve bilgilere sahip olmadığımız için kitap ve programlar üzerinde daima tartışılır, birtakım kitapların, meselâ lise kitaplarının çok yüklü oldukları, çocukların seviyelerini aştıkları söylenir, azaltılmaları istenilir; bu dersin konması veya kaldırılması üzerinde durulur, fakat sağlam hükümler verilemez kitaplar sık sık değiştirilir. Bu çeşit meseleleri esaslı bir tarzda halletmek, istikrarsızlığı tamamiyle değilse de kısmen gidermek için çocuklar üzerinde bugünkü esaslar dâhilinde pedagojik, psikolojik ve sosyolojik araştırmalar yapmak lâzımdır” (MEB, 1947, s.116-117).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; okulların, program ve ders kitaplarının istikrarlı bir hale getirilmesinin milli eğitim konularının bilimsel temeller üzerine oturtulmasını zorunlu kıldığı belirtilmektedir. Programlar geliştirilirken ve ders kitapları hazırlanırken çocukların yeteneklerine göre hareket edilmesi gerektiği bunu yapabilmek içinse

bilimsel araştırma ve bilgiye sahip olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Çocukların seviyelerine uygun programlar ve bu programlar doğrultusunda konu ve ders kitapları hazırlayabilmek için günün şartları dâhilinde çocukların seviyelerini belirleyebilmek için pedagojik, psikolojik ve sosyolojik araştırmalar yapılması gerektiğine işaret edilmektedir.

Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında ilkokul programlarında yer alması gereken tiyatro faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin amaçlarına ilişkin ifadeler de yer almaktadır:

“İlkokuldaki tiyatro faaliyetinin gayesi sese, vücuda, söze hâkimiyeti temin için çocukları kendi aralarında serbest tuluata sevk etmek ve bilhassa ses, telâffuz, ritm ve melodi unsurlarının normal inkişafına en tabii yoldan yardım etmektedir” (MEB, 1947, s.317).

Yukarıdaki ifadelere göre; İlkokul Programlarındaki tiyatro çalışmalarının amacı sese, varlığa ve söze egemenliği sağlamaktır. Ayrıca programlardaki tiyatro, öğrencileri kendi aralarında doğaçlamaya sürüklemelidir ve öğrencilerin özellikle ses, söyleyiş, ritm ve melodi öğelerinin gelişimine doğal yoldan yardım etmelidir.

Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadelere genel olarak bakıldığında; milli eğitimde ders konularının çocuğun yeteneklerine uygun olarak bilimsel temellere oturtulmasının amaçlandığı görülmektedir. Şûrada ayrıca İlkokul Programlarındaki tiyatro çalışmalarına ilişkin kararlar alındığı görülmektedir. Bu konuda alınan kararlar incelendiğinde programlarda yer alması gereken tiyatro çalışmalarının amaçlarının çocukta sese, varlığa ve söze egemenliği sağlamak; öğrencileri kendi aralarında doğaçlamaya yapmaya teşvik etmek ve öğrencilerin özellikle ses, söyleyiş, ritm ve melodi öğelerinin gelişimine doğal yoldan yardım etmek olduğu görülmektedir.

Dördüncü milli eğitim şûrasına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrası 23-31 Ağustos 1949 tarihleri arasında toplanmıştır. Şûrada görüşülen konular ve alınan kararlar incelendiğinde ilkokul programlarının amaçlarına yönelik ifadeler yer aldığı görülmektedir:

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında ilkokul programlarının bilimsel niteliğine ilişkin açıklamalar aşağıdaki gibidir:

“Arkadaşlar, maarif hayatımızın verimliliği, esasların ve programların ilmin icapları ve memleketin ihtiyaçlarıyla ahenkli olarak hazırlanmış olmasıyle mütenasiptir” (MEB, 1949, s.5) ifadeleri İlkokul Programlarının, bilimi temel alması gerekliliğine ve programların, ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmasının gerekliliğine işaret edildiği görülmektedir.

Şûrada alınan kararlarda meslek eğitimine yönelik amaçların da yer aldığı görülmektedir:

“Bugünün icapları gençlerin bütün gayret ve enerjilerini, kabiliyetlerine göre hayatta takib edecekleri mesleklere ait bilgi ve tatbikat üzerinde temerküz ettirmelerini zarurî kılmaktadır. Bütün ilmin her branşı bütün bir mesai hayatını işgal edecek nispette genişlemiştir ve daimî surette de genişlemektedir” (MEB, 1949, s.6) ifadeleri ile İlkokul Programlarının, bireylerin çaba ve enerjileri ile birlikte yeteneklerini de dikkate alması gerektiği vurgulanarak programları, bireylere bir meslek kazandırma amacına yönelik olarak mesleki bilgi ve uygulamayı kapsamaya gerekliliğine işaret edilmektedir.

Şûrada yer alan *“Ana metot, hafızaları doldurmak değil, mefkûreleri işletmek yolu olmalıdır. Müspet ilimlerin hayret veren inkişafını endiksiyon yolunun genişlemesiyle tahakkuk ettiğini biliyoruz. Her halde büyük kütleli bidayette dimağları işliyecek surette yetiştirmek, tatbikatla bu işlemeyi amelileştirmek yolunu genişletmek zorundayız”* (MEB, 1949, s.6) ifadeleri, İlkokul Programlarının, öğretimde, bireylere sade bilgi kazandırmak yerine, bireylerin fikirleri benimsemelerini (düşünmeyi öğrenme) sağlama, aynı zamanda bu durumun uygulama ile birleştirilmesini sağlama gibi amaçlarının bulunduğunu göstermektedir.

Şûrada alınan kararlarda ilkokul programlarının demokrasi eğitimine yönelik amaçlarına da işaret edildiği görülmektedir:

“Demokrasimizi dejenere olmaktan sıyanet için yeni nesle hakikî demokrasi esaslarını telkin etmek, zannımca çok lüzumludur” (MEB, 1949, s.7) ifadeleri İlkokul Programlarının, demokrasiyi korumayı amaçlamaya gerektiğine ve bireylere demokrasinin temel ilkelerini kazandırması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Benzer şekilde *“Bu yapılmadığı takdirde demokrasiyi memleketi hercümerç etmek istidadındaki demogokların tezvir vasıtası olmasına meydan vermiş oluyoruz. Çocuklarımızı hakikî demokrasiye inanmış olarak yetiştirmek, bu memleketin müstakbel mukadderatıyla çok ilgilidir. Yüksek heyetimizin bu hususu da inceliyeceğini umuyorum”* (MEB, 1949, s.7) ifadelerinde ülkenin geleceği açısından İlkokul programlarının, bireyleri gerçek demokrasiyi benimsemiş bireyler olarak yetiştirme amacında olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Eğitim demokratik bir anlayış kazandırma amacına ise aşağıdaki ifadelerde yer verilmektedir:

“Bu memlekette medeniyet fikrinin ön safında öğretmenler döğüşmüşlerdir. Bu memlekette hürriyet fikrinin ön safında öğretmenler döğüşmüşlerdir. Bu memlekette cumhuriyet için yine ön safta öğretmenler döğüşmüşlerdir. Bu

sefer de demokrasi idealinin ön safında da yine bizim arkadaşlarımız bulunacaklardır. Buna hiç şüphem yok. Demokrasi idaresi yeni bir terbiye meselesidir, memlekete yeni bir fikrin mal edilmesi meselesidir. Bu fikri yeni nesillere gereği gibi aşılacak ve bu yeni hayat tarzını onlara filen öğretecek gene hocalarımızdır” (MEB, 1949, s. 27).

Ülkemizde medeniyet, cumhuriyet ve hürriyet safında mücadele edenlerin öğretmenler olduğu belirtilerek demokrasi safında da öğretmenlerin mücadele vermesi gerektiği belirtilmektedir. İlkokul Programları yoluyla okullarda demokratik anlayışı öğrenciler kazandıracak olanlar öğretmenler olacaktır. İlkokul Programlarında, eğitimin demokratik bir anlayışla gerçekleşmesi gerektiğine işaret edildiği görülmektedir.

“Eğer tarih okutmaktan millî bir gurur uyandırmak ve yaşatmak gayesini takibediyor isek çocukta; millî, ahlâki ve bedî bir his uyandırmak niyetinde isek o vakit noktai nazarımızı değiştiriyoruz demektir. İlkokullar muhtelif memleketlerde, memleketlerin muhtelif kısımlarında başka başka müddettedirler” (MEB, 1949, s.31) ifadeleri şurada İlkokul Programlarının, bireylere milli gururu benimsetme ve milli, ahlaki ve estetik bir tutum kazandırma amacına işaret etmektedir.

“Bu eğitim sistemi içinde, derin köklerini ferdin ruh ve şuurundan alan bir âmme vicdanının, bir efkârı umumiyenin teşekkül ettirilmesine de ihtiyaç vardır. Cemiyette öyle bir efkârı umumiye yaratmak lâzımdır ki, artık içtimaî adalet ve insanî tesanüt fikri, âmme menfaatini hususî menfaatten üstün görme kaygısı, geniş bir işbirliği ve tesamuh zihniyeti, müesses cemiyet nizamına saygı fikri, vazife ve mesuliyet duygusu, şahsi teşebbüsü teşvik düşüncesi, hakkını arama ve hakkına razı olma zihniyeti beşerî ve içtimaî muamele ve münasebetlerde üstünlük kazanmış olsun. Bu sayededir ki, toplu yaşayışın huzur ve sükûn içinde, sarsıntulara uğramadan gelişmesi mümkün olabilir ve insanları baskı altında tutarak, manevi ve ruhî gelişmelerine engel olan otoriter rejim yerine, insan zekâsı ve ruhunun en geniş ölçüde verimini artıracak bir sosyal muhit olan ve fertlerin gönüllü işbirliğine dayanan demokratik bir nizam ortaya çıkabilir. Şu halde demokratik eğitim sistemi içinde, insanlar, yukarıda söylenen inanışları kazandıracak ve bu inanışları benliklerinin derinliklerine kadar nüfuz ettirecek, bundan sonra da, onları samimiyetle bu akidelere uygun olarak harekete sevk edecek, bu hareket tarzına alışkanlık kazandıracak şekilde yetiştirmek lâzım gelir” (MEB, 1949, s.58-59).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programlarının, temellerini bireyin öz ve bilincinden alan bir kamuoyu ve kamuoyu vicdanının şekillenmesini sağlama amacı taşıması gerektiği vurgulanmaktadır. İlkokul Programları, toplumsal adalet ve insani dayanışma düşüncesini kazandırmalı ve kamu çıkarlarını, kişisel çıkarlardan üstün gören bireyler yetiştirmelidir. Ayrıca yukarıdaki ifadelerde, İlkokul Programlarının, bireylere toplumsal işbirliği ve hoşgörü alışkanlığı kazandırma; toplum düzenine saygılı, görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler yetiştirme; girişimci ve hakkını arayan ve hakkına razı olan bireyler yetiştirme amaçlarının bulunduğu işaret edilmektedir.

“Çocuk, okul içinde ve dışındaki temaslarında, müşahedelerinde ve bütün yaşayışında aynı içtimaî ve ahlâkî havanın kendini sarmış olduğunu hissetmelidir” (MEB, 1949, s.59) ifadeleri İlkokul Programlarının, okul içinde ve okul dışındaki yaşamında toplumsal ve ahlaki değerleri kazanmış bireyler yetiştirme amacına vurgu yapmaktadır.

“Komisyonumuz aile eğitiminde, millî örf ve karakterlerimizin mümeyyiz vasıflarına uygun bir eğitim usulünün esas tutulması lüzumuna kanidir. Esasen, demokratik eğitim, fertleri bir makinenin yedek parçaları gibi, birbirine uygun, yeknesak tipler değil, fakat muayyen ahlakî prensipler dâhilinde, birbirinden başka düşünülebilen müstakil görüş sahibi şahsiyetlerin yetiştirilmesi maksadını gözetir” (MEB, 1949, s.60).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programlarının bir amacının da temelde aynı tarzda değil, belirli ahlaki ilkeler dâhilinde farklı ve bağımsız düşünen kişilikler yetiştirmek olduğuna dikkat çekilmektedir.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında görüşülen konular ve alınan kararlar incelendiğinde ilkokul programlarında öğrencilerde düşünme, öğrenme ve araştırma yapma gibi becerilerin gelişimini amaçlayan ifadelerin yer aldığı görülmektedir:

“Okulun öğrenciye, doğmalar halinde, ezbere bilgiler vermesi değil, fakat onu, düşünmeğe muktedir bir formasyona kavuşturması, çocuğa iyi bir kafa terbiyesi vermesi ve onu bir insan olarak yetiştirmesi, en ulvî gayesi olmalıdır. Okulda çocuk, öğrenme ve araştırma hevesini kazanmalı, kendi sağlığına, spora ve güzel sanatlara karşı ilgi duymalı, intizamlı ve tertipli çalışma metodunu öğrenmeli, tuttuğu işi neticelendirecek şekilde azimli yetişmeli, nefesine haklı bir itimat besleyecek olgunluğa kavuşturulmalı, kuvvetli bir irade ve seciye sahibi olacak şekilde yetiştirilmelidir” (MEB, 1949, s.64).

Yukarıda yer alan ifadeler, İlkokul Programlarının, öğrenciyi düşünmeye gücü yeten ve ahlaklı bir birey olarak yetiştirme; çocukta öğrenmeye ve araştırma yapmaya isteklilik kazandırma; çocuğun sağlığına, spora ve güzel sanatlara karşı ilgisini artırma ve çocuğa düzenli çalışma yolları öğretme amacı taşıması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca İlkokul Programları, çocuğun görevini tamamlaması için onu azimli yetiştirmelidir. Benzer şekilde İlkokul Programlarının, çocuğu kendine güven duygusu besleyecek olgunluğa eriştirmek ve çocuğu güçlü bir istek ve karakter sahibi olacak şekilde yetiştirmek amaçlarını taşıması gerektiği belirtilmektedir.

Şûrada geçen aşağıdaki ifadeler, ilkokul programları yoluyla okullarda demokratik eğitimin toplumda güçlü bir bütün ve işbirliği meydana getirme amacına yöneliktir:

“Demokratik eğitim cemiyette organik bir bütün, bir kül, bir sistem teşkil eder. Bu itibarla, okulda demokratik eğitimin, öğrencilerde bir yadırgamaya meydan vermeden, arızasız, katî ve müspet neticeler verecek şekilde tatbik edilebilmesi, millî eğitim teşkilât kademeleri arasında da, okulda olmak lâzım geldiği gibi,

sıkı, açık, samimî ve ahenkli bir iş birliğinin teessüs etmesi icap eder” (MEB, 1949, s.64).

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü üzere; İlkokul Programları, toplumda güçlü bir bütün, güçlü bir yöntem ortaya çıkarma amacına yönelik olmalıdır. Benzer şekilde İlkokul Programlarında, sıkı, samimi, açık ve uyumlu bir işbirliğinin ortaya çıkması gerekliliğine işaret edilmektedir.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında ayrıca eğitim sürecinde öğrencilerin daha aktif şekilde sürece dâhil olmasını mümkün kılacak düzenlemelere gidilmesinin amaçlandığı dikkat çekmektedir:

“Evvelâ, öğretimde, sınıf içindeki çalışmalarda, öğrencilerin daha aktif bir hale getirilmelerine ihtiyaç vardır. Bu maksatla, meseleleri öğrencileri şahsî tefekküre sevkedecek şekilde ortaya koymak, onları sual sormağa teşvik ve tahrik etmek, fikir ve mütalâalarına saygı göstermek, itirazlarını hoş karşılamakla işe başlamalıdır. Bu türlü bir çalışma sonunda, sınıflar öğrencilerin büyük kısmı için sıkıcı olan bugünkü havasından çıkacak ve birçok müşküllerini hep beraber halletmeğe imkân veren, düşünüp bulduklarını ortaya koyup topluca müzakere ve münakaşa etmiye zemin hazırlayan zevkli toplantılar manzarasını arz etmeğe başlayacaktır” (MEB, 1949, s.66-67).

İlköğretim programının, öncelikle öğrencileri sınıf içi çalışmalarda daha aktif hale getirme; sorunları öğrencileri kişisel düşünmeye yönlendirecek şekilde ortaya koyma; öğrencileri soru sormaya isteklendirip, onları harekete geçirme amaçlarını taşıması gerekliliğine işaret edildiği görülmektedir. İlkokul Programları ayrıca öğrencilerin fikir ve yorumlarına saygı gösterip itirazlarını hoş karşılayacak şekilde düzenlenmelidir.

Şûrada, demokratik eğitimin ilkokul programları yoluyla öğrencilerde geliştirmesi beklenen zihinsel becerilere işaret eden ifadeler de yer almaktadır:

“Demokratik eğitimin ahlakî temeli yanında, bir de zihnî temeli vardır. Öğrencilerin tornadan çıkmış bilgiler, doğmalar kazanması değil, fakat iyi bir formasyon ve kafa eğitimine sahip kılınmaları demokratik eğitimin en değerli hizmetlerinden biridir. Çocukların, tabir caizse, zihnî bir jimnastiğe alıştırılmaları, müfekkirelerini pozitif ölçüler dâhilinde, serbestçe işletmeği itiyat etmeleri gerektir. Meseleleri görmek, hal çarelerini de, boş yere kara kaplı kitabdan aramak suretiyle değil, fakat bizzat düşünüp taşınarak bulabilmek, iyi bir kafa eğitimine ve formasyona ihtiyaç gösteren zihni bir ameliye işidir. İşte bu sebepledir ki, okulda öğretimi, bu maksadın gerçekleşmesine hizmet edecek şekilde ıslah ve tekemmül ettirmek icap eder. Bu eğitim usulünde takip edilecek maksatlar şöyle sıralanabilir: öğrenciye, dinamik bir cemiyet nizamı içinde yaşadığını duyurmak, millî ve milletlerarası problemler anlatmak ve takip ettirmek; çevresinin meselelerine karşı çocuğun yakın ilgisini çekmek, onu cemiyette aktif bir rol oynıyacak, hak ve vazifelerini müdrük bir vatandaş haline getirmek ona, cemiyet hâdiselerini objektif bir gözle ve yapıcı bir zihniyetle tahlil edebilecek olgunluk vermek ve nihayet gençleri içtimaî meselelerde hüküm verecek kudret ve kabiliyette

yetiştirmek, bu eğitim usulünün başlıca maksatları arasında yer alabilir”
(MEB, 1949, s.67).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programlarının, öğrencilere aynı bilgileri ve fikirleri kazandırmak yerine onları iyi bir kafa eğitimi ile yetiştirme amacı taşıması gerekliliğine işaret edilmektedir. İlkokul Programı, çocukları zihni bir jimnastiğe alıştırmalı, dūřünme güçlerini pozitif ölçülerle çalıştırmayı alışkanlık haline getirmelidir. İlkokul Programı, öğrenciye canlı bir toplum düzeni içinde yaşadığını duyurmalı ve öğrencilere milli ve milletlerarası sorunları anlatmalı ve takip ettirmelidir. İlkokul Programının, çevre sorunlarına karşı çocuğun ilgisini çekme amacı taşıması gerektiği bir diğer husus olarak görölmektedir. Ayrıca İlkokul Programının, çocuğu toplumda aktif bir rol oynayacak, haklarını ve görevlerini idrak ettirecek hale getirilmesi gerektiği aynı zamanda öğrencileri toplum olaylarını gerçekçi bir gözle ve yapıcı bir anlayışla çözümlenebilecek olgunluğa ulaştırması gerektiği belirtilmektedir. İfadelerde göze çarpan bir diğer husus ise İlkokul Programının, öğrencileri toplumsal meselelerde karar verebilecek güç ve yetenekte yetiştirme amacı taşımasına yapılan vurgudur.

“Biz, milliyetimizin tarihi ve millî faziletlerimizin Türk çocuğuna tanıtılması mevzuunda, okullarımızda öyle hakikatler öğretmeliyiz ki, Türk çocuğu hayatının bir ânında dahi, onların doğru olduğundan şüphelenmesin” (MEB, 1949, s.81) ifadeleri ise İlkokul programlarının, öğrencilere milliyetimizin tarihini ve milli erdemlerimizi gerçeklerle öğretme amacı taşıması gerektiğini belirtmektedir.

“Hulâsa olarak, çocuklarımızda millî tarihimize ve millî lisanımıza karşı; onları mutlaka sevgiyle ve itimatla karşılayacak bir ruh uyandırılmasını, millî terbiyemizin esasları arasında görmek istiyoruz. Türk çocuğu, hayalî ve nazarî bir milliyetçilik duygusuyla değil, gerçek, realist bir milliyet anlayışıyla teçhiz olunmalıdır” (MEB, 1949, s.83).

Yukarıdaki ifadeler, İlkokul Programları kısaca öğrencilerde, milli tarihimize ve milli dilimize karşı onları sevgiyle ve güvenle karşılayacak bir öz uyandırma amacı taşımasına işaret etmektedir. Ayrıca İlkokul Programlarının, öğrencileri hayali ve kuramsal bir milliyetçilik duygusuyla değil gerçek bir milliyet anlayışıyla donatmasının gerekliliği belirtilmektedir.

Dördüncü Milli Eğitim şûrasında ilkokul programlarının genel yapısına ilişkin ifadelerin yer aldığı da görölmektedir:

“şimdi arkadaşlar, bizim bu ilkokul dâvamızda asıl nazarı dikkate alacağımız şey, ilkokul programlarımız, heyeti umumiyesi itibariyle ilkokul çocuklarımızı yetiştirecek mahiyette ve değerde midir? Gerek teşkil ettiğimiz komisyonun, gerek diğer salâhiyetli arkadaşların, bilhassa ve bu bahisteki fikir ve

mütalâalarını dinlemek bizim için daha faydalı olacak ve bizi daha doğru yola götürecektir sanıyorum” (MEB, 1949, s.249).

Yukarıdaki ifadeler, İlkokul Programlarının, genel yapısı bakımından öğrencileri yetiştirecek nitelikte ve değerinde olması gerektiği üzerinde durulduğunu göstermektedir.

Şûrada görüşülen konulardan biri de ilkokul programlarının ve özellikle tarih konularının çocuğun özelliklerine göre düzenlenmesi gerektiğine ilişkindir:

“... Eğer tarih okutacak isek, imkânları ve çocukların öğrenme kabiliyetlerini göz önünde tutmalıyız. Bunun için de evvelâ ilkokulun 4 üncü ve 5 inci sınıflarında okuyan çocukları genel tarihten ve millî tarihten ne gibi bilgileri öğretmek istediğimizi tesbit ederek verilecek bilginin hududunu çizmeliyiz. Ondan sonra da kitabı yazarak çocuğun önüne koymalıyız. Eğer biz ilkokullarda tarihi bundan sonra da eskisi gibi zamanlara taksim ederek okutmaya devam edersek, istenilen gaye hiçbir zaman tahakkuk edemez ve neticede faydalı olamaz” (MEB, 1949, s.255).

İlkokul Programları, imkânları ve çocukların öğrenme yeteneklerini göz önünde tutmalıdır. Ayrıca İlkokul Programlarının, genel tarihten ve milli tarihten öğretilecek bilgileri belirleyerek bilgilerin sınırını çizmesi gerekliliği belirtilmektedir. İlkokul Programları tarih öğretiminde zaman kavramı içinde ve tarihi sohbet şeklinde olmalıdır. Benzer şekilde, “... Çocuklarda tecessüs merakı uyanır ve bu suretle arama, bulma zevkini daha ilk okuma çağında tatmış olur” (MEB, 1949, s.256) ifadeleri ile İlkokul Programlarının, çocuklarda araştırma merakı uyandırma amacı taşıması gerektiği belirtilmektedir.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında aşağıdaki ifadelere de yer verildiği görülmektedir:

“Vaktiyle senelerce ilkokul öğretmenliği yaptığım için çocuklarımızın nasıl zorluklar içerisinde bocaladıklarını pek yakinen bilirim. O halde biz ilkokullardaki çocuklarımıza fazla ve lüzumsuz bilgiler vermekten çekinelim. Onlarda millî duyguyu yükseltelim, çocuğa vatan sevgisini yurt sevgisini kazandıralım. Pratik hayatta lüzumlu olan bilgilerle mücehhez kılalım. Yavrularımızın zihinlerini ve bedenlerini geliştirelim, onlarda vücut güzelliğine önem verelim. Ve zevklerini bütünleştirelim. Bunun içindir ki çalışmalarımızı bütün bu yola harcıyalım” (MEB, 1949, s.265-266).

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde; İlkokul Programlarının, çocuklarda milli duyguyu güçlendirme; çocuğa vatan ve yurt sevgisini kazandırma; çocukları uygulamalı hayatta gerekli olan bilgilerle donatma; çocukların zihinlerini ve bedenlerini geliştirme ve çocukların var olma estetiğine önem verme gibi amaçları olması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir.

Şûrada alınan kararlarda geçen “Çocuk kendi yurduna yakın olan konuları incelesin; isterse Roma'ya ait bilgisi olmasın. Bu konuyu zamanı gelince elbette ileride öğrenecektir. Çocuklarımızı şimdiden bu kadar külfet altına sokarsak ortaokulda, lisede onlara hangi konuyu öğreteceğiz” (MEB, 1949, s.266) ifadeleri İlkokul Programlarının, öğrencinin kendi

çevresine, kendi memleketine yakın olan konuların öğretimini amaçlaması gerektiğine dikkat çekmektedir.

“Sözlerimin hulâsası şuna varmaktadır: Hazırlanan bu program hiç şüphe yok ki büyük bir emek mahsulüdür. Yalnız bazı noksanların tamamlanması ve aksaklıkların giderilmesi katî olarak icab etmektedir. Bütün ders konularının birer birer incelenerek lüzumsuz kısımların derhal bırakılması lazımdır kanaatindeyim. Çocuklarımıza şuurlu bir vatan aşkı, millet aşkı, bayrak aşkı ve yurt aşkı verelim... İlkokul bir bütündür, her şeyin temeli oradan başlar ve oradan hız alan çocuk ilerisi için hiç şaşmadan yürür!.. Amacına varır...” (MEB, 1949, s.267).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında ilkokul programlarındaki eksikliklerin tamamlanması ve aksaklıkların acilen giderilmesi yoluyla düzenlenecek olan programların amacı çocuklara erken yaşlardan itibaren bilinçli bir vatan, millet, bayrak ve yurt aşkı aşlamak olmalıdır.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında aşağıdaki ifadelere de yer verildiği görülmektedir:

“Arkadaşlar ilköğretimi evvelâ memleketimizin bugünkü şartlarına göre tâyin etmek mecburiyetindeyiz. Bu hedef âcizane kanaatime göre okuma yazma bilmeyen bir vatandaş bırakmamak, bu memlekette 10 yaşından sonra herkesi okuryazar hale getirmek, onlara hayatta lâzım olan bilgileri vermek olmalıdır” (MEB, 1949, s.276).

Yukarıda açıklandığı üzere, İlkokul Programları, memleketin bugün ki şartlarına göre düzenlenmelidir. Ayrıca İlkokul Programları, herkesi okuryazar hale getirme amacıyla olmalıdır. Buna ek olarak ifadelerden İlkokul Programlarının, bireylere hayatta gerekli olacak olan bilgileri verme amacına da vurgu yapıldığı görülmektedir.

“Sayın arkadaşlar, 28 yıllık bir tatbikatçıyım. Muhtelif zamanlarda çıkan İlkokul programlarını tatbik ettim ve ettirdim. Bugün de en son programı tatbik etmekteyiz. Bu program bazı arkadaşların zannettikleri gibi çocuklarımızı boğan, bunaltan, müfredatı altında ezen bir program değildir. Tekâmül yolunda geniş adımlar atan ileri topluluklar içinde lâyık olduğu yeri alan bir milletin ilkokul programıdır” (MEB, 1949, s.277-278).

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü üzere, İlköğretim programı, olgunlaşma yolunda geniş adımlar atan, ileri topluluklar içinde hak ettiği yeri alan Türk milletinin programı olarak görülmektedir.

“İlkokullar yalnız okuyup yazdırmak gayesinde olmadığından, hattâ bunu biraz da vasıta saydığından programlarda görülen bazı kayıtları izan etmeye sebep yoktur”(MEB, 1949, s.281-282) ifadeleri ise İlkokul Programlarının amacının, sadece okuma ve yazma olmaması gerektiğine işaret etmektedir.

“Bu, toplu tedrisat programıdır. Bunun birinci devresi, yeni ilk üç senesi müşahede esası üzerine istinad eder. Müşahedenin kıymeti aşıkârdır. Çocuğa çevresindeki tabiatı, eşyayı her şeyi göstermek ve öğretmek çok faydalıdır” (MEB, 1949, s.286).ifadeleri ile İlkokul Programlarının, çocuğa çevresindeki doğayı, eşyayı ve her şeyi gösterip, öğretme amacı taşıdığı vurgulanmaktadır.

Şûrada tarih ve yurt bilgisi derslerinin programlarının çok yoğun olduğuna vurgu yapıldığı belirtilerek söz konusu derslerin amaçlarına değinildiği görülmektedir:

“İkinci devre için diyorlar ki: program çok yüklüdür: Evet, program tarihte, yurt bilgisinde çok yüklüdür. Ben öyle isterim ki yurt bilgisinde vatan aşkı verilsin; çocuk o vatan aşkı ile topraklarını sevsin ve uğrunda seve seve canını feda etsin. Hâlbuki görüyoruz ki yurt bilgisi çok basittir” (MEB, 1949, s.286-287).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programları, öğrenciye vatan aşkı vermeli onlara topraklarını sevdirmelidir.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında aşağıdaki ifadelere de yer verildiği görülmektedir:

“Efendim köy ve şehirdeki ilköğretim meselesi aynı mevzular olması, yani köy ve şehrin ilköğretim dâvası aynı formasyon dahilinde bulunması dolayısıyla bu mevzudaki arzu, hemen hemen umumi bir arzudur. Bu sebeple biz de köy ve şehir için yani bütün memleketimiz için bir terbiye sistemi tatbik etmeyi düşündük. Fakat terbiye anlayışı bakımından böyle bir program vücuda getirmek pek isabetli değildir. Çünkü terbiye ferdin çevresini tetkikinden başlar ve çevreler de tehalüf eder. Ancak bu neviden ilkokul programlarının vücuda getirilmesi işi birçok pedagojik merkezlerin teessüs etmesini icab ettirmektedir” (MEB, 1949, s.295).

Şûrada yer alan bu ifadelere göre; İlkokul Programları, bütün memleket için uygun bir eğitim sistemi uygulamalı ve bu eğitim sisteminin meydana gelmesi için eğitimsel merkezlerin ortaya çıkması gerekmektedir.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında İlkokul Programlarının çocuğu hayata hazırlama amacına ilişkin ifadelere de yer verildiği görülmektedir:

“Programların yüklü olduğu hakkındaki tenkidler, komisyonumuzda tabiatıyla daha evvel nazarı itibara alındı. Biz de şuna kanaat getirdik ki hakikaten program yüklüdür. Konuların tadilinde şu esasları nazarı itibare aldık: Evvelâ çocuğun psikolojisini göz önünde tuttuk. Bundan sonra bizim kültür hayatımızın içinde yaşadığımız içtimaî ve tabiî şartların bizim karşımıza çıkardığı birçok problemler vardır. Çocuk hayata atıldığı zaman bu problemlerle karşılaşacaktır. Bunların hakkından gelebilmesi için bazı bilgilerle ve maharetlerle mücehhez olmak mecburiyetindedir. Biz çocuğu hayata atarken, kendisine lüzumlu olan bilgiyi ve mahareti ona kazandırmakla kendimizi mükellef sayıyoruz. Programları hafifletmek işini, arz ettiğim bu esaslara göre yapmış bulunuyoruz” (MEB, 1949, s.312-314).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; İlkokul Programları, bazı bilgi ve becerilerle donanmış olmalıdır. İlkokul Programları, çocuğa gerekli bilgi ve beceriyi ona kazandırmakla sorumludur.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadelere genel olarak bakıldığında; İlkokul Programlarının, bilim temelinde; ülke ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ve bireylerin çaba, enerji ve yetenekleri dikkate alınarak hazırlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Şûra kararları incelendiğinde; İlkokul Programlarının, bireylere meslek kazandıracak bilgi ve uygulamayı kapsamaya gerektiğine işaret edildiği görülmektedir. Ayrıca programların, bireylerin fikirlerini benimsemeyi aynı zamanda bunun uygulama ile birleştirilmesi gerekliliği üzerinde durulduğu görülmektedir. Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında, demokrasi eğitimi ile ilgili ifadeler incelendiğinde, İlkokul Programlarının, demokrasiyi korumayı, bireylere demokrasinin temel ilkelerini kazandırmayı, bireyleri gerçek demokrasiyi benimsemiş vatandaşlar olarak yetiştirmeyi, eğitimin demokratik bir anlayışla gerçekleştirilmesini amaçladığı görülmektedir. Şûra kararlarına göre; İlkokul Programları, bireylere milli gururu benimsetmeli, bireylere milli, ahlaki ve estetik bir tutum kazandırmalıdır. İlkokul Programları, temellerini bireyin öz ve bilincinden alan, bir kamuoyu ve kamuoyu vicdanının şekillenmesini sağlamalıdır. Şûrada, İlkokul Programları bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin kararların da yer aldığı görülmektedir. Söz konusu kararlar incelendiğinde; programların, toplumsal adalet ve insani dayanışma düşüncesini kazandırma; kamu çıkarlarını, kişisel çıkarlardan üstün görme, toplumsal işbirliği ve hoşgörü alışkanlığı kazandırma; toplum düzenine saygılı, görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler yetiştirme; girişimci, hakkını arayan ve hakkına razı olan bireyler yetiştirme amaçlarına işaret edildiği görülmektedir. İlkokul Programlarında ayrıca, okul içinde ve okul dışındaki yaşamında toplumsal ve ahlaki değerleri kazanmış; belirli ahlaki ilkeler dâhilinde farklı ve bağımsız düşünen bireyler yetiştirilmesinin amaçlandığı vurgulanmaktadır. İlkokul Programlarının, öğrenciyi düşünmeye gücü yeten ve ahlaklı bir birey olarak yetiştirmeyi; çocukta öğrenmeye ve araştırma yapmaya isteklilik kazandırmayı; çocuğun sağlığına, spora ve güzel sanatlara karşı ilgisini artırmayı; çocuğa düzenli çalışma yolları öğretmeyi; çocuğu azimli, kendine güven duygusu besleyecek olgunluğa erdirmeyi; çocuğu güçlü bir istek ve karakter sahibi olacak şekilde yetiştirmeyi amaçladığı görülmektedir. İlkokul Programları, toplumda güçlü bir bütün ve yöntem ortaya çıkarmalı ayrıca sıkı, samimi, açık ve uyumlu bir işbirliğinin ortaya çıkmasına çalışmalıdır. Şûrada alınan kararlara göre; İlkokul Programları, öğrencileri sınıf içi çalışmalarda daha aktif hale getirmeye; sorunları öğrencileri kişisel düşünmeye yönlendirecek şekilde ortaya koymaya; öğrencileri soru sormaya isteklendirip, onları harekete geçirmeye; öğrencilerin fikir

ve yorumlarına saygı gösterip itirazlarını hoş karşılamaya yönelik olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca programlar, öğrencileri iyi bir kafa eğitimi ile yetiştirmeli; çocukların düşünme güçlerini pozitif ölçülerle çalıştırmalıdır. Şûrada geçen ifadelerde; programların, öğrenciye canlı bir toplum düzeni içinde yaşadığını duyurma; milli ve milletlerarası sorunları anlatma; çevre sorunlarına karşı çocuğun ilgisini çekme; çocuğu toplumda aktif bir rol oynayıp, haklarını idrak ettirecek hale getirme; öğrencilere toplum olaylarını gerçek bir gözle çözümlenecek olgunluk sağlama amaçlarına dikkat çekilmektedir. Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında alınan kararlar ayrıca ilkökul programlarının, öğrencileri toplumsal sorunlarda karar verebilecek şekilde yetiştirme; öğrencilere milli tarih ve erdemlerimizi gerçeklerle öğretme; öğrencilerde milli tarihimizi ve dilimizi sevgi ve güvenle karşılayacak bir öz oluşturma; öğrencileri gerçek bir milliyet anlayışıyla donatma amaçlarına işaret etmektedir. Şûrada alınan kararlara göre; İlkokul Programları, öğrencileri yetiştirecek nitelikte olmalı; imkânları ve çocukların öğrenme yeteneklerini göz önünde tutmalı; genel tarih ve milli tarihten öğretilen bilgilerin sınırını çizmelidir. Ayrıca İlkokul Programları, çocuklarda araştırma merakı uyandırmalı; çocuklarda milli duyguyu güçlendirmeli; çocuğa vatan sevgisini kazandırmalıdır. Şûrada, İlkokul Programlarının, çocukları hayatta gerekli olan bilgilerle donatma; çocukların zihinlerini ve bedenlerini geliştirme; çocukların var olma estetiğine önem verme amaçlarının da vurgulandığı görülmektedir. İlkokul Programlarında, öğrenci kendine yakın olan konuları incelemelidir. Programlar, çocuklara bilinçli bir vatan, millet, bayrak ve yurt aşkı aşılamalıdır. Şûrada alınan kararlara göre; İlkokul Programları, memleketin bugünkü şartlarına göre düzenlenmelidir. Programlar, herkesi okuryazar hale getirmeli; bireylere hayatta gerekli olacak olan bilgileri vermelidir. İlkokul Programlarının amacı, sadece okuma ve yazma olmamalı, çocuğa çevresindeki doğayı, eşyayı ve her şeyi gösterip, öğretmelidir. Şûrada alınan kararlar ayrıca programların, öğrenciye vatan aşkı vermek ve topraklarını sevdirmek; bütün memleket için uygun bir eğitim sistemi uygulamak ve uygun bir eğitim sisteminin meydana gelmesi için eğitimsel merkezleri ortaya çıkarmak amacına yöneliktir.

Yapılan içerik analizi sonucunda; Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları, Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında yer alan ilkökul programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. *Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları, Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında Yer Alan İlkokul Programlarının Amaçlarına İlişkin İfadeler*

Kodlar	Maarif Kongresi	Birinci Maarif Şûrası	İkinci Maarif Şûrası	Üçüncü Milli Eğitim Şûrası	Dördüncü Milli Eğitim Şûrası
İlkokul Programları, devlette meydana gelen yaraları, bilim ile tedavi etmelidir.	X				
İlkokul Programları, maddi ve manevi kaynakları, memleketlerimizde orduda bulunan düşmanlara karşı kullanılmalıdır.	X				
İlkokul Programları, yabancı düşüncelerden uzak, milli tarihimize alakalı bir kültürden olmalıdır.	X				
İlkokul Programları ile çocuklarımıza, yabancı öğelerle mücadelenin ve milli düşünceleri özveri ile savunmanın gerekliliği aşılmalıdır.	X				
İlkokul Programları, eğitimimizi Kemalizm ilkeleriyle hız almalıdır.		X			
İlkokul Programlarında, kurumların temsil edilmesi zorunludur.		X			
İlkokul Programları, okuma yazma bilmeyen tek bir kişi bırakmamalıdır.		X			
İlkokul Programları, Türk kültürü kurmalıdır.		X			
İlkokul Programlarının, milli niteliği olmalıdır.		X			
İlkokul Programları, bütün uygarlık içinde varlığı duyulan bir ilim hayatı meydana getirmelidir.		X			
İlkokul Programları, yurttan mesleki ve teknik eğitim görmüş öğrenciler yetiştirmelidir.		X			
İlkokul Programları dâhilinde, farklı bölgelerde, farklı ihtiyaçlara yönelik mesleki ve teknik okullar açılmalıdır.		X			
İlkokul Programları, bütün sorunları inceleyip, toplumu aydınlatmalıdır.		X			
İlkokul Programları, millet eğitimi kazandırmalıdır.		X			
İlkokul Programları, halkçılık ilkelerinin dileklerini yerine getirmelidir.		X			
İlkokul Programları ile köylü okulun faydası ve anlamı hakkında sağlam bir fikre sahip olacak, köylünün Cumhuriyete olan bağlılığı artacaktır.		X			
İlkokul Programları, ülkemizi dünyanın en medeni okul seviyesine çıkarmalıdır.			X		
İlkokul Programları, milletin araç ve kaynaklarına sahip çıkmalıdır.			X		
İlkokul Programları, milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmalıdır.			X		
İlkokul Programları, aktif bir ahlaki uygulamalı ve yaymalıdır.			X		
İlkokul Programları, yetişen nesilleri iyilik yapma konusunda aktif ve canlı tutmalıdır.			X		
İlkokul Programları, Türkçemizi yabancı kurallardan kurtarmalıdır.			X		
İlkokul Programları, Türkçülük temeline dayanmalıdır.			X		
İlkokul Programları, milli bir Türkçe oluşturmalıdır.			X		
İlkokul Programların, Cumhuriyet ve İnkılap tarihimizi ayrıntılı olarak ele almalıdır.			X		
İlkokul Programları, çocukları ortak hatta tek nitelikli olarak yetiştirmelidir.			X		
İlkokul Programları, çocuğa ahlaki bir nitelik ve eğitim vermelidir.			X		
İlkokul Programları, okuldaki ve ailedeki eğitimi birleştirmelidir.			X		
İlkokul Programları, okullarda ahlak eğitimi vermelidir.			X		

İlkokul Programları, çocuğa vatan, millet, istiklal sevgisini aşılmalıdır.	X	
İlkokul Programları, toplum ile birlikte çalışmalıdır.	X	
İlkokul Programlarının, amacı altı ok olmalıdır.	X	
İlkokul Programları, çocuğun fikir gelişimini sağlamalıdır.	X	
İlkokul Programları, çocuğun milli duygu ve karakterlerini birleştirmelidir.	X	
İlkokul Programları, çocuğun tarih sevgisini uyandırmalıdır.	X	
İlkokul Programları, olayların oluşlarını kavratmalıdır.	X	
İlkokul Programları milli duygularla hayatı anlama ve kavrama olgunluğu sağlamalıdır.	X	
İlkokul Programlarının, hedefleri çocukların anlayış, seziş ve ruh yapılarına uygun olmalıdır.	X	
İlkokul Programları, öğrencilere tarihin anlamını aşırtmalıdır.	X	
İlkokul Programları, milliyetçi, inkılapçı ve laik özellikte olmalıdır.	X	
İlkokul Programları, hümanizm eserlerini yurt içinde yaymalıdır.	X	
İlkokul Programlarındaki tiyatro çalışmalarının amacı sese, varlığa ve söze egemenliği sağlamaktır.		X
İlkokul Programlarındaki tiyatro, öğrencileri kendi aralarında doğaçlamaya sürüklemelidir.		X
İlkokul Programlarındaki tiyatro, öğrencilerin özellikle ses, söyleyiş, ritim ve melodi öğelerinin gelişimine doğal yoldan yardım etmelidir.		X
İlkokul Programları, bilimi temel almalıdır.		X
İlkokul Programları, ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda olmalıdır.		X
İlkokul Programları, bireylerin çaba, enerji ve yeteneklerini dikkate almalıdır.		X
İlkokul Programları, bireylere meslek kazandıracak bilgi ve uygulamayı kapsamalıdır.		X
İlkokul Programları, bireylerin fikirlerini benimsemeyi amaçlamalı, aynı zamanda bunu uygulama ile birleştirmelidir.		X
İlkokul Programları, demokrasiyi korumayı amaçlamalıdır.		X
İlkokul Programları, bireylere demokrasinin temel ilkelerini kazandırmalıdır.		X
İlkokul programları, bireyleri gerçek demokrasiyi benimsemiş olarak yetiştirmelidir.		X
İlkokul Programlarında, eğitim demokratik bir anlayışla gerçekleşmelidir.		X
İlkokul Programları, bireylere milli gururu benimsetmelidir.		X
İlkokul Programları, bireylere milli, ahlaki ve estetik bir tutum kazandırmalıdır.		X
İlkokul Programları, temellerini bireyin öz ve bilincinden alan, bir kamuoyu ve kamuoyu vicdanının şekillenmesini sağlamalıdır.		X
İlkokul Programları, toplumsal adalet ve insani dayanışma düşüncesini kazandırmalıdır.		X
İlkokul Programları, kamu çıkarlarını, kişisel çıkarlardan üstün görmeyi kazandırmalıdır.		X
İlkokul Programları, toplumsal işbirliği ve hoşgörü alışkanlığı kazandırmalıdır.		X
İlkokul Programları toplum düzenine saygılı, görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler yetiştirmeli		X
İlkokul Programları, girişimci bireyler yetiştirmeli.		X
İlkokul Programları hakkını arayan ve hakkına razı olan bireyler yetiştirmelidir.		X
İlkokul Programları, okul içinde ve okul dışındaki		X

yaşamında toplumsal ve ahlaki değerleri kazanmış bireyler yetiştirmelidir.	
İlkokul Programları, belirli ahlaki ilkeler dâhilinde farklı ve bağımsız düşünen kişilikler yetiştirmelidir.	X
İlkokul Programları, öğrenciyi düşünmeye gücü yeten ve ahlaklı bir birey olarak yetiştirmelidir.	X
İlkokul Programları, çocukta öğrenmeye ve araştırma yapmaya isteklilik kazandırmalıdır.	X
İlkokul Programları, çocuğun sağlığına, spora ve güzel sanatlara karşı ilgisini artırmalıdır.	X
İlkokul Programları, çocuğa düzenli çalışma yolları öğretmelidir.	X
İlkokul Programları, çocuğu azimli yetiştirmelidir.	X
İlkokul Programları, çocuğu kendine güven duygusu besleyecek olgunluğa erıştirmelidir.	X
İlkokul Programları, çocuğu güçlü bir istek ve karakter sahibi olacak şekilde yetiştirmelidir.	X
İlkokul Programları, toplumda güçlü bir bütün ve yöntem ortaya çıkarmalıdır.	X
İlkokul Programlarında, sıkı, samimi, açık ve uyumlu bir işbirliğinin ortaya çıkması gereklidir.	X
İlköğretim programı, öğrencileri sınıf içi çalışmalarda daha aktif hale getirmelidir.	X
İlköğretim programı, sorunları öğrencileri kişisel düşünmeye yönlendirecek şekilde ortaya koymalıdır.	X
İlköğretim programı, öğrencileri soru sormaya isteklendirip, onları harekete geçirmelidir.	X
İlköğretim programı, öğrencilerin fikir ve yorumlarına saygı gösterip itirazlarını hoş karşılamalıdır.	X
İlkokul Programı, öğrencileri iyi bir kafa eğitimi ile yetiştirmelidir.	X
İlkokul Programı, çocukların düşünme güçlerini pozitif ölçülerle çalıştırmalıdır.	X
İlkokul Programı, öğrenciye canlı bir toplum düzeni içinde yaşadığını duyurmalıdır.	X
İlkokul Programı, öğrencilere milli ve milletlerarası sorunları anlatmalıdır.	X
İlkokul Programı, çevre sorunlarına karşı çocuğun ilgisini çekmelidir.	X
İlkokul Programı, çocuğu toplumda aktif bir rol oynayıp, haklarını idrak ettirecek hale getirmelidir.	X
İlkokul Programı, öğrencilere toplum olaylarını gerçek bir gözle çözümleyecek olgunluk sağlamalıdır.	X
İlkokul Programı, öğrencileri toplumsal sorunlarda karar verebilecek şekilde yetiştirmelidir.	X
İlkokul programları, öğrencilere milli tarih ve erdemlerimizi gerçeklerle öğretmelidir.	X
İlkokul Programları, öğrencilerde milli tarihimizi ve dilimizi sevgi ve güvenle karşılayacak bir öz oluşturmalıdır.	X
İlkokul Programları, öğrencileri gerçek bir milliyet anlayışıyla donatmalıdır.	X
İlkokul Programları, öğrencileri yetiştirecek nitelikte olmalıdır.	X
İlkokul Programları, imkânları ve çocukların öğrenme yeteneklerini göz önünde tutmalıdır.	X
İlkokul Programları, genel tarih ve milli tarihten öğretilen bilgilerin sınırını çizmelidir.	X
İlkokul Programları, çocuklarda araştırma merakı uyandırmalıdır.	X
İlkokul Programları, çocuklarda milli duyguyu güçlendirmelidir.	X
İlkokul Programları, çocuğa vatan sevgisini kazandırmalıdır.	X
İlkokul Programları, çocukları hayatta gerekli olan	X

bilgilerle donatmalıdır					
İlkokul Programları, çocukların zihinlerini ve bedenlerini geliştirmelidir.					X
İlkokul Programları, çocukların var olma estetiğine önem vermelidir.					X
İlkokul Programlarında, öğrenci kendine yakın olan konuları incelemelidir.					X
İlkokul Programları, çocuklara bilinçli bir vatan, millet, bayrak ve yurt aşkı aşılamalıdır.					X
İlkokul Programları, memleketin bugün ki şartlarına göre düzenlenmelidir.					X
İlkokul Programları, herkesi okuryazar hale getirmelidir.					X
İlkokul Programları, bireylere hayatta gerekli olacak olan bilgileri vermelidir.					X
İlkokul Programlarının amacı, sadece okuma ve yazma olmamalıdır.					X
İlkokul Programları, çocuğa çevresindeki doğayı, eşyayı ve her şeyi gösterip, öğretmelidir.					X
İlkokul Programları, öğrenciye vatan aşkı vermeli topraklarını sevdirmelidir.					X
İlkokul Programları, bütün memleket için uygun bir eğitim sistemi uygulamalıdır.					X
TOPLAM	4	12	25	3	62

Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûrası, Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında yer alan amaç ifadelerine ilişkin yapılan içerik analizi sonucunda Tablo 1 oluşturulmuştur. Amaç ifadelerine ilişkin veriler en çoktan en aza doğru sıralandığında ilk sırada 62 amaç ifadesi ile Dördüncü Milli Eğitim Şûrası, ikinci sırada 25 amaç ifadesi ile İkinci Maarif Şûrası, üçüncü sırada ise 12 amaç ifadesi ile Birinci Maarif Şûrası yer almaktadır. Sıralamanın sonlarında ise 4 amaç ifadesi ile Maarif Kongresi dördüncü sırada yer alırken, 3 amaç ifadesi ile de Üçüncü Milli Eğitim Şûrası beşinci yani son sıradadır.

Yapılan analizler sonucunda; Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları ve Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında yer alan ilkökul programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler; “Bireysel”, “Toplumsal Yaşam”, “Vatanseverlik”, “Tarih ve Kültür”, “Ekonomi ve Kalkınma”, “Vatandaşlık” ve “Doğal ve Fiziki Çevre” olmak üzere yedi kategori altında toplanmıştır.

İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadelerin kategorilere göre gösterimi aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2. Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları ve Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında Yer Alan İlkokul Programlarının Amaçlarına İlişkin İfadelerin Kategorilere Göre Gösterimi

Kategori	Kod	Maarif Kongresi	Birinci Maarif Şûrası	İkinci Maarif Şûrası	Üçüncü Milli Eğitim Şûrası	Dördüncü Milli Eğitim Şûrası
Bireysel	İlkokul Programları, yetişen nesilleri iyilik yapma konusunda aktif ve canlı tutmalıdır.			X		
	İlkokul Programları, çocuğun fikir gelişimini sağlamalıdır.			X		
	İlkokul Programlarının, hedefleri çocukların anlayış, seziş ve ruh yapılarına uygun olmalıdır.			X		
	İlkokul Programlarındaki tiyatro çalışmalarının amacı sese, varlığa ve söze egemenliği sağlamaktır.				X	
	İlkokul Programlarındaki tiyatro, öğrencileri kendi aralarında doğaçlamaya sürüklemelidir.				X	
	İlkokul Programlarındaki tiyatro, öğrencilerin özellikle ses, söyleyiş, ritim ve melodi öğelerinin gelişimine doğal yoldan yardım etmelidir.				X	
	İlkokul Programları, bireylerin çaba, enerji ve yeteneklerini dikkate almalıdır.					X
	İlkokul Programları, bireylerin fikirlerini benimsemeyi amaçlamalı, aynı zamanda bunu uygulama ile birleştirmelidir.					X
	İlkokul Programları, bireylere milli, ahlaki ve estetik bir tutum kazandırmalıdır.					X
	İlkokul Programları, belirli ahlaki ilkeler dâhilinde farklı ve bağımsız düşünen kişilikler yetiştirmelidir.					X
	İlkokul Programları, öğrenciyi düşünmeye gücü yeten ve ahlaklı bir birey olarak yetiştirmelidir.					X
	İlkokul Programları, çocukta öğrenmeye ve araştırma yapmaya isteklilik kazandırmalıdır.					X
	İlkokul Programları, çocuğun sağlığına, spora ve güzel sanatlara karşı ilgisini artırmalıdır.					X
	İlkokul Programları, çocuğa düzenli çalışma yolları öğretmelidir.					X
	İlkokul Programları, çocuğu azimli yetiştirmelidir.					X
	İlkokul Programları, çocuğu kendine güven duygusu besleyecek olgunluğa erdirmelidir.					X
	İlkokul Programları, çocuğu güçlü bir istek ve karakter sahibi olacak şekilde yetiştirmelidir.					X
	İlköğretim programı, öğrencileri sınıf içi çalışmalarda daha aktif hale getirmelidir.					X
	İlköğretim programı, sorunları öğrencileri kişisel düşünmeye yönlendirecek şekilde ortaya koymalıdır.					X
	İlköğretim programı, öğrencileri soru sormaya isteklendirip, onları harekete geçirmelidir.					X

	İlköğretim programı, öğrencilerin fikir ve yorumlarına saygı gösterip itirazlarını hoş karşılamalıdır.				X	
	İlkokul Programı, öğrencileri iyi bir kafa eğitimi ile yetiştirmelidir.				X	
	İlkokul Programı, çocukların düşünme güçlerini pozitif ölçülerle çalıştırmalıdır.				X	
	İlkokul Programları, öğrencileri yetiştirecek nitelikte olmalıdır.				X	
	İlkokul Programları, imkânları ve çocukların öğrenme yeteneklerini göz önünde tutmalıdır.				X	
	İlkokul Programları, çocuklarda araştırma merakı uyandırmalıdır.				X	
	İlkokul Programları, çocukların zihinlerini ve bedenlerini geliştirmelidir.				X	
	İlkokul Programları, çocukların var olma estetiğine önem vermelidir.				X	
	Toplam	-	-	3	3	22
Toplumsal Yaşam	İlkokul Programlarında, kurumların temsil edilmesi zorunludur.		X			
	İlkokul Programları, okuma yazma bilmeyen tek bir kişi bırakmamalıdır.		X			
	İlkokul Programları, bütün sorunları inceleyip, toplumu aydınlatmalıdır.		X			
	İlkokul Programları, aktif bir ahlakı uygulamalı ve yaymalıdır.			X		
	İlkokul Programları, okuldaki ve ailedeki eğitimi birleştirmelidir.			X		
	İlkokul Programları, okullarda ahlak eğitimini vermelidir.			X		
	İlkokul Programları, toplum ile birlikte çalışmalıdır.			X		
	İlkokul Programları, toplumsal adalet ve insani dayanışma düşüncesini kazandırmalıdır.					X
	İlkokul Programları, kamu çıkarlarını, kişisel çıkarlardan üstün görmeyi kazandırmalıdır.					X
	İlkokul Programları, toplumsal işbirliği ve hoşgörü alışkanlığı kazandırmalıdır.					X
	İlkokul Programları toplum düzenine saygılı, görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler yetiştirmeli					X
	İlkokul Programları hakkını arayan ve hakkına razı olan bireyler yetiştirmelidir.					X
	İlkokul Programları, okul içinde ve okul dışındaki yaşamında toplumsal ve ahlaki değerleri kazanmış bireyler yetiştirmelidir.					X
	İlkokul Programları, toplumda güçlü bir bütün ve yöntem ortaya çıkarmalıdır.					X
	İlkokul Programlarında, sıkı, samimi, açık ve uyumlu bir işbirliğinin ortaya çıkması gereklidir.					X
	İlkokul Programı, öğrenciye canlı bir toplum düzeni içinde yaşadığını duyurmalıdır.					X
	İlkokul Programı, öğrencilere milli ve milletlerarası sorunları anlatmalıdır.					X
İlkokul Programı, çocuğu toplumda aktif bir rol oynayıp, haklarını idrak ettirecek hale getirmelidir.					X	

	İlkokul Programı, öğrencilere toplum olaylarını gerçek bir gözle çözümleyecek olgunluk sağlamalıdır.					X
	İlkokul Programı, öğrencileri toplumsal sorunlarda karar verebilecek şekilde yetiştirmelidir.					X
	İlkokul Programları, çocukları hayatta gerekli olan bilgilerle donatmalıdır					X
	İlkokul Programları, memleketin bugün ki şartlarına göre düzenlenmelidir.					X
	İlkokul Programları, herkesi okuryazar hale getirmelidir.					X
	İlkokul Programları, bireylere hayatta gerekli olacak olan bilgileri vermelidir.					X
	İlkokul Programlarının amacı, sadece okuma ve yazma olmamalıdır.					X
	İlkokul Programları, bütün memleket için uygun bir eğitim sistemi uygulamalıdır.					X
	Toplam	-	3	4	-	19
	İlkokul Programları, maddi ve manevi kaynakları, memleketlerimizde orduda bulunan düşmanlara karşı kullanılmalıdır.	X				
	İlkokul Programları ile çocuklarımıza, yabancı ögelerle mücadelenin ve milli düşünceleri özveri ile savunmanın gerekliliği aşılanmalıdır.	X				
	İlkokul Programları, eğitimimizi Kemalizm ilkeleriyle hız almalıdır		X			
	İlkokul Programlarının, milli niteliği olmalıdır.		X			
	İlkokul Programları ile köylü okulun faydası ve anlamı hakkında sağlam bir fikre sahip olacak, köylünün Cumhuriyete olan bağlılığı artacaktır.		X			
Vatanseverlik	İlkokul Programları, ülkemizi dünyanın en medeni okul seviyesine çıkarmalıdır.			X		
	İlkokul Programları, milletin araç ve kaynaklarına sahip çıkmalıdır.			X		
	İlkokul Programları, Türkçülük temeline dayanmalıdır.			X		
	İlkokul Programları, çocuğun milli duygu ve karakterlerini birleştirmelidir.			X		
	İlkokul Programları milli duygularla hayatı anlama ve kavrama olgunluğu sağlamalıdır.			X		
	İlkokul Programları, demokrasiyi korumayı amaçlamalıdır.					X
	İlkokul Programları, bireylere demokrasinin temel ilkelerini kazandırmalıdır.					X
	İlkokul programları, bireyleri gerçek demokrasiyi benimsemiş olarak yetiştirmelidir.					X
	İlkokul Programlarında, eğitim demokratik bir anlayışla gerçekleşmelidir.					X
	İlkokul Programları, bireylere milli gururu benimsetmelidir.					X
	İlkokul Programları, temellerini bireyin öz ve bilincinden alan, bir kamuoyu ve kamuoyu vicdanının şekillenmesini sağlamalıdır.					X

	İlkokul programları, öğrencilere milli tarih ve erdemlerimizi gerçeklerle öğretmelidir.					X	
	İlkokul Programları, öğrencilerde milli tarihimizi ve dilimizi sevgi ve güvenle karşılayacak bir öz oluşturmaktadır.					X	
	İlkokul Programları, öğrencileri gerçek bir milliyet anlayışıyla donatmalıdır.					X	
	İlkokul Programları, çocuklarda milli duyguyu güçlendirmelidir.					X	
	İlkokul Programları, çocuğa vatan sevgisini kazandırmalıdır.					X	
	İlkokul Programları, çocuklara bilinçli bir vatan, millet, bayrak ve yurt aşkı aşılamalıdır.					X	
	İlkokul Programları, öğrenciye vatan aşkı vermeli topraklarını sevdirmelidir.					X	
	Toplam	2	3	5	-	13	
Tarih ve Kültür	İlkokul Programları, yabancı düşüncelerden uzak, milli tarihimize alakalı bir kültürden olmalıdır.	X					
	İlkokul Programları, Türk kültürü kurmalıdır.		X				
	İlkokul Programları, milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmalıdır.				X		
	İlkokul Programları, Türkçemizi yabancı kurallardan kurtarmalıdır.				X		
	İlkokul Programları, milli bir Türkçe oluşturmalıdır.				X		
	İlkokul Programların, Cumhuriyet ve İnkılap tarihimizi ayrıntılı olarak ele almalıdır.				X		
	İlkokul Programları, çocuğun tarih sevgisini uyandırmalıdır.				X		
	İlkokul Programları, olayların oluşlarını kavratmalıdır.				X		
	İlkokul Programları, öğrencilere tarihin anlamını alıştırmalıdır.				X		
	İlkokul Programları, hümanizm eserlerini yurt içinde yaymalıdır.				X		
	İlkokul Programları, genel tarih ve milli tarihten öğretilecek bilgilerin sınırını çizmelidir.					X	
	Toplam	1	1	8	-	1	
	Ekonomi ve Kalkınma	İlkokul Programları, devlette meydana gelen yaraları, bilim ile tedavi etmelidir.	X				
		İlkokul Programları, bütün uygarlık içinde varlığı duyulan bir ilim hayatı meydana getirmelidir.		X			
İlkokul Programları, yurtda mesleki ve teknik eğitim görmüş öğrenciler yetiştirmelidir.			X				
İlkokul Programları dâhilinde, farklı bölgelerde, farklı ihtiyaçlara yönelik mesleki ve teknik okullar açılmalıdır.			X				
İlkokul Programları, millet eğitimini kazandırmalıdır.			X				
İlkokul Programları, bilimi temel almalıdır.						X	
İlkokul Programları, ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda olmalıdır.						X	
İlkokul Programları, bireylere meslek kazandıracak bilgi ve uygulamayı kapsamalıdır.						X	
İlkokul Programları, girişimci bireyler					X		

	yetiştirmeli.					
	Toplam	1	4	-	-	4
Vatandaşlık	İlkokul Programları, halkçılık ilkelerinin dileklerini yerine getirmelidir.		X			
	İlkokul Programları, çocukları ortak hatta tek nitelikli olarak yetiştirmelidir.			X		
	İlkokul Programları, çocuğa ahlaki bir nitelik ve eğitim vermelidir.			X		
	İlkokul Programları, çocuğa vatan, millet, istiklal sevgisini aşılamalıdır.			X		
	İlkokul Programlarının, amacı altı ok olmalıdır.			X		
	İlkokul Programları, milliyetçi, inkılapçı ve laik özellikte olmalıdır.			X		
	Toplam	-	1	5	-	-
Doğal ve Fiziki Çevre	İlkokul Programı, çevre sorunlarına karşı çocuğun ilęisini çekmelidir.					X
	İlkokul Programlarında, öğrenci kendine yakın olan konuları incelemelidir					X
	İlkokul Programları, çocuğa çevresindeki doğayı, eşyayı ve her şeyi gösterip, öğretmelidir.					X
	Toplam	-	-	-	-	3
	Genel Toplam	4	12	25	3	40

Yapılan içerik analizi sonucunda, Tablo 2 incelendiğinde; Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları, Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında yer alan ilkokul programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler “Bireysel”, “Toplumsal Yaşam”, “Vatanseverlik”, “Tarih ve Kültür”, “Ekonomi ve Kalkınma”, “Vatandaşlık” ve “Doğal ve Fiziki Çevre” olmak üzere 7 kategori altında toplanmıştır.

Maarif Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şûraları, Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûralarında yer alan ilkokul programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak değerlendirildiğinde; en fazla Bireysel (28) kategorisine ilişkin ifadenin yer aldığı görölmektedir. İfadelerin daha sonra Toplumsal Yaşam (26) ve Vatanseverlik (23) kategorilerinde yer aldığı görölmektedir. İlkokul programlarının amaçlarına ilişkin ifadelerin daha sonra sırasıyla Tarih ve Kültür (11), Ekonomi ve Kalkınma (9), Vatandaşlık (6) kategorilerinde yer aldığı görölmektedir. Kongre ve Şûralarda en az Doğal ve Fiziki Çevre (3) kategorisine ilişkin ifadeler yer almaktadır.

Bireysel kategorisinde toplam 28 kod, Toplumsal Yaşam kategorisinde toplam 26 kod ve Vatanseverlik Kategorisinde toplam 23 kod yer almaktadır. Bu durum, bu üç kategorinin kongre ve Şûralarda neredeyse eşit derecede vurgulandığını göstermektedir. Tarih ve Kültür kategorisinde 11 kod yer alırken, Ekonomi ve Kalkınma kategorisinde 9 kod, Vatandaşlık kategorisinde ise 6 kod yer almaktadır. Kongre ve şûralarda en az vurgu yapılan kategori ise Doğal ve Fiziki çevre kategorisidir.

Bireysel kategorisinde en fazla ifadeye Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında (22) yer verilmiştir. İkinci Maarif Şûrası (3) ve Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında (3) bu kategoriye eşit düzeyde yer verilmiştir. Maarif Kongresinde ve Birinci Maarif Şûrasında bireysel kategorisine ilişkin ifade yer almamaktadır.

Toplumsal Yaşam kategorisinde en fazla ifadeye Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında (19) yer verilmiştir. Birinci Maarif Şûrası (3) ve İkinci Maarif Şûrasında (4) Toplumsal Yaşam kategorisine ilişkin neredeyse eşit düzeyde ifade yer alırken, Maarif Kongresinde ve Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında her hangi bir ifadeye yer verilmemiştir.

Vatanseverlik kategorisinde en fazla ifadeye Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında (13) yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla İkinci Maarif Şûrasında (5), Birinci Maarif Şûrası (3) ve Maarif Kongresinde (2) yer verilmiştir. Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında vatanseverlik kategorisine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır.

Tarih ve Kültür kategorisinde en fazla ifadenin yer aldığı Şûra, İkinci Maarif Şûrasıdır (8). Daha sonra Maarif Kongresi (1), Birinci Maarif Şûrası (1), Dördüncü Milli Eğitim Şûrası (1) tarih ve kültür kategorisine yer verilen Kongre ve Şûralardır. Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında tarih ve kültür kategorisine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır.

Ekonomi ve Kalkınma kategorisinde en fazla ifadenin eşit şekilde Birinci Maarif Şûrası (4) ve Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında (4) yer aldığı görülmektedir. Maarif Kongresinde (1) ifadeye yer verilirken İkinci Maarif Şûrası ve Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir.

Vatandaşlık kategorisinde en fazla ifadeye İkinci Maarif Şûrasında (5) yer verilmiştir. En az ifade ise Birinci Maarif Şûrasında (1) yer almaktadır. Maarif Kongresi, Üçüncü Milli Eğitim Şûrası ve Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında vatandaşlık kategorisine ilişkin ifade yer almamaktadır.

Doğal ve Fiziki Çevre kategorisi en az ifadenin yer aldığı kategori olmakla birlikte bu kategoriye ilişkin ifadelerin yalnızca Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında (3) yer aldığı görülmektedir. Maarif Kongresi ve diğer Şûralarda bu kategoriye ilişkin ifadelere rastlanmamaktadır.

Yine Tablo 2 incelendiğinde; bu yedi kategoriyle ilgili ifadelerin sırasıyla en çok Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında (62), ikinci olarak İkinci Maarif Şûrasında (25), üçüncü olarak Birinci Maarif Şûrasında (12), dördüncü olarak Maarif Kongresinde (4) ve son olarak Üçüncü Milli Eğitim Şûrası (3) yer aldığı görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu aşamada araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlarla, araştırmanın tartışma bölümü ve araştırmacının önerileri yer almaktadır.

1921 Maarif kongresine ilişkin sonuçlar ve tartışma.

Maarif kongresinde ilkökul programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak değerlendirildiğinde; *vatanseverlik* kategorisine yönelik olarak; İlkokul Programlarının, ülkenin maddi ve manevi kaynaklarının düşmanlara karşı kullanılması amacıyla hazırlanması gerektiğinin amaçlandığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte İlkokul Programlarının çocuklarımıza, yabancı ögelerle mücadelenin ve milli düşünceleri özveri ile savunmanın gerekliliğini aşılması amacı taşıdığı görülmektedir.

Tarih ve kültür kategorisinde, İlkokul Programlarının, yabancı düşüncelerden uzak, milli tarihimizle ilgili bir kültürel yapı taşımasının amaçlandığı sonucuna varılmıştır.

Maarif kongresi kararları, *ekonomi ve kalkınma* kategorisi açısından değerlendirildiğinde; savaş dönemi devam ederken ülkenin kalkınmasında ve içinde bulunan durumun iyileştirilmesinde ilkökul programları aracılığıyla bilimden yararlanılmasının amaçlandığı görülmüştür. Kılavuz, & Tanık (2011, s.375) Maarif kongresinde Mustafa Kemal'in eğitim ile ilgili yapmış olduğu konuşmalarda milletin geri kalma nedenlerini analiz ettiğini, eğitimin toplumun özellikleri ve ihtiyaçları yönünde, çağın gereklerine uyması gerektiğinin, uygar bir toplum olmak için kültürümüzün yüceltilmesinin, eğitimde milliliğin yanında çağdaş çizgilere de yer verilmesi gerektiğinin üzerinde durduğunu belirtmektedir.

Birinci maarif şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.

Birinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak incelendiğinde;

Şûrada alınan kararların, İlkokul Programlarında, *toplumsal yaşam* kategorisinde elde edilen sonuçları; toplumsal kurumların programlarda temsil edilmesinin zorunlu olduğu yönündedir. İlkokul Programları yoluyla milletin genelinin okuryazar olması amaçlanmaktadır. İlkokul Programları, toplumsal sorunları inceleyip toplumu aydınlatma amacı taşımaktadır.

Sonuçlar *vatanseverlik* kategorisinde incelendiğinde; İlkokul Programlarına, Kemalizm ilkeleriyle ilerlemesi öngörülen bir nitelik kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Programlar, milli nitelik taşımalıdır. Bu sonuçlara ek olarak İlkokul Programları ile köylünün okulun faydası ve anlamı hakkında sağlam bir fikre sahip olması ve bu vesileyle köylünün Cumhuriyete olan bağlılığının artırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Demir (2018 s.274)'in de belirttiği gibi Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, Cumhuriyete sahip çıkan, onu koruyan ve geliştiren, devletin ekonomik imkânlarını devletin kalkınması doğrultusunda kullanan, toplumda sınıf egemenliğini reddeden, milleti bir arada tutan unsurlardan oluşan milli değerlerine bağlı, milletiyle bütünlük içinde olan, yeni devletin devrimlerini bilen, benimseyen ve yaşatan, din ve devlet işlerini çağdaş dünyada bilimi temel alarak gerektiği biçimde düzenleyen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Cumhuriyetin eğitim sistemi, yeni rejimin temel değerlerini yetiştirilecek bireylere kazandırmayı önemsemiştir.

Ayrıca sonuçlar, *tarih ve kültür* kategorisinde ele alındığında Birinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarının, bir Türk kültürü oluşturmak amacı bulunduğu görülmektedir amacı bulunduğu görülmektedir.

Ekonomi ve kalkınma kategorisinde elde edilen sonuçlar; Birinci Maarif Şûrasında ilkokul programlarının bütün uygarlık içinde varlığı hissedilen bir ilim hayatı meydana getirmek gibi bir amacının bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca İlkokul Programları, yurtda mesleki ve teknik eğitim görmüş öğrenciler yetiştirme ve programlar dâhilinde, farklı bölgelerde, farklı ihtiyaçlara yönelik mesleki ve teknik okullar açılması amacını taşımaktadır. İlkokul Programları, tüm milletin eğitimini sağlamak amacıyla.

Şûranın *vatandaşlık* kategorisinde incelenen sonucu; programların, halkçılık ilkesinin gereklerini yerine getirme amacının bulunduğunu göstermektedir.

İkinci maarif şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.

İkinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak bakıldığında;

Şûrada yetiştirilmesi istenen vatandaşların temel niteliklerine ilişkin amaçların yer aldığı görülmektedir. *Bireysel* kategorisinde incelenen sonuçlar; İlkokul Programlarının, yetişen nesilleri iyilik yapma konusunda aktif ve canlı tutma amacının bulunduğunu göstermektedir. Programların hedefleri çocukların anlayış, sezgi ve ruh yapılarına uygun şekilde çocuğun fikir gelişimini sağlamaktır.

Araştırma sonuçları *toplumsal yaşam* kategorisinde incelendiğinde; İkinci Maarif Şûrasının, çocuk eğitiminde ahlaki eğitimin öneminden bahsederek ilkökul programlarının çocukların ahlaki eğitimine ilişkin amaçlarına da vurgu yaptığı görülmektedir. Alınan kararlara göre; İlkokul Programları, çocukları ortak hatta tek nitelikli olarak yetiştirmelidir. Şûrada ahlak eğitiminin İlkokul Programları aracılığıyla yapılması gerektiği belirtilerek İlkokul Programlarının çocuğa ahlaki bir nitelik ve eğitim vermesi gerektiği bunun da okuldaki ve ailedeki eğitimin birleştirmesi yoluyla gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Şûrada İlkokul Programlarının toplum yapısı ve ihtiyaçları dikkate alınarak programların buna göre düzenlenmesi gerekliliğine işaret edilmiştir. Demir (2018, s.118) İkinci Maarif Şûrasında belirlenen ahlak eğitiminin amaçları doğrultusunda yetiştirilecek bireylerin; Türk diline, kültürüne, inkılabın eser ve ilkelerine, Türklük idealine bağlı bir Türk olarak yetiştirilmesinin; çağdaş milletlerce kabul edilen yüksek ahlak ilkelerini benimseyen, kendine ve başkalarına saygılı, haysiyet, şeref ve namus sahibi bireyler olarak yetiştirilmesinin amaçlandığını belirtmektedir.

Şûrada alınan kararlar, *vatanseverlik* kategorisinde incelendiğinde; İlkokul Programlarının, ülkemizi dünyanın en medeni okul seviyesine çıkarma amacının bulunduğu sonucuna varılmıştır. Programlar, milletin araç ve kaynaklarına sahip çıkmalıdır. İlkokul programlarının Türkcülük temeline dayanması gerektiğine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Programlar, çocukta milli duyguyu karaktere dönüştürmelidir. Ayrıca programlar, çocukta milli duygularla hayatı anlama ve kavrama olgunluğu sağlamalı; öğrencilerde tarih bilinci oluşturmalıdır. Merey, & Kaymakçı (2018) İkinci Maarif Şûrasında ahlak ilkeleri kapsamında okullarda yetiştirilmek istenen çocukların, Türk dili, kültürü ve devrimine duyarlı Türklük idealine bağlı bir Türk, evrensel insanlık değerlerine sahip birer insan olmaları gerektiğinin amaçlandığını belirtmektedirler.

Araştırma sonuçları *tarih ve kültür* kategorisinde incelendiğinde ise sonuçlar şu şekildedir; İlkokul Programları çocukta tarih sevgisi meydana getirmelidir; tarihsel süreç içinde meydana gelen olayların oluşlarını kavratmalıdır. Programların hümanizm eserlerini yurt içinde yayma amacı bulunmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, İlkokul Programları, milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda Merey, & Kaymakçı (2018, s.825) şûrada ideal Türk çocuğunda bulunması gereken özelliklere de yer verildiğini belirterek Türk çocuğunun; çalışma ve başarılarıyla milletine faydalı, kültürel mirası koruyan ve gelecek nesillere geliştirerek aktaran, milletini çağdaş uygarlıklar düzeyine çıkarmayı amaç edinen bir yapıda olması gerektiğinin vurgulandığını belirtmişlerdir.

İkinci Maarif Şûrasında İlkokul programlarının Türk dilini koruma ve yaşatmaya yönelik amaçları da bulunmaktadır. Programların, Türkçemizi yabancı kurallardan kurtarmak ve milli bir Türkçe oluşturmak amacı bulunmaktadır. Bu noktada Uzun, & Uslu Üstten (2010, s.143) Millî Eğitim Şûralarının Türk eğitim sisteminin gelişmesinde büyük paya sahibi olduğunu belirtmekte ve bu toplantılarda alınan kararların Türkçeye verilen önemin artırılmasında, Türkçeleşme çalışmalarında, dilin kullanımında, eğitim ve öğretimde dil çalışmalarına ağırlık verilmesinde de etkili olduğunu vurgulamaktadırlar.

Ayrıca İlkokul Programlarının, Cumhuriyet ve İnkılap tarihimizi ayrıntılı olarak ele alması gerekliliği Şûrada yer alan kararlarda programların amaçlarına ilişkin ifadeler arasındadır.

İkinci Maarif Şûrasında İlkokul Programlarının amaçları *vatandaşlık* kategorisinde incelendiğinde; İlkokul Programlarının, amacının altı ok olduğu görülmektedir. Ayrıca İlkokul Programlarının, milliyetçi, inkılapçı ve laik özellikte olması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir.

Üçüncü milli eğitim şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.

Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak bakıldığında; en az kararın alındığı bu şûrada alındığı görülmektedir. Öğrencilerin bireysel gelişimlerine vurgu yapıldığı dikkat çekmekle birlikte, programlarındaki tiyatro çalışmalarına ilişkin kararlar alındığı görülmektedir. Bu konuda alınan kararlar incelendiğinde programlarda yer alması gereken tiyatro çalışmalarının amaçlarının çocukta sese, varlığa ve söze egemenliği sağlamak; öğrencileri kendi aralarında doğaçlamaya yapmaya teşvik etmek ve öğrencilerin özellikle ses, söyleyiş, ritim ve melodi öğelerinin gelişimine doğal yoldan yardım etmek olduğu görülmektedir.

Dördüncü milli eğitim şûrasına ilişkin sonuçlar ve tartışma.

İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin en fazla ifade Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında yer almaktadır.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında İlkokul Programlarının amaçlarına ilişkin ifadeler genel olarak bakıldığında; şûrada alınan kararların daha çok *bireysel* kategorisinde yoğunlaştığı görülmektedir. İlkokul Programlarının bireylerin çaba, enerji ve yetenekleri dikkate alınarak hazırlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca programların, bireylerin fikirlerini benimsemeyi aynı zamanda bunun uygulama ile birleştirilmesi gerekliliği üzerinde durulduğu görülmektedir. İlkokul Programlarında, bireylere milli, ahlaki ve estetik bir tutum

kazandırılmalıdır. Belirli ahlaki ilkeler dâhilinde farklı ve bağımsız düşünen bireyler yetiştirilmesinin amaçlanmaktadır. Öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesine olanak sağlayacak, öğrenme ve araştırma yapmaya isteklilik kazandıracak, ona düzenli çalışma yolları öğretecek öğrenme öğretme süreçleri içeren programlar hazırlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca çocuğun kişisel sağlığına, spora ve güzel sanatlara karşı ilgisini artırmak amaçlanmaktadır. İlkokul Programları çocuğu; azimli, kendine güven duygusu besleyecek olgunluğa erdirmeyi; onu güçlü bir karakter sahibi olacak şekilde yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında İlkokul programlarının öğrenciyi öğrenme öğretme sürecinde etkin kılmaya yönelik amaçlar içerdiği de görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, programlar öğrencilerin karşılaştığı sorunları, kişisel düşünmeye yönlendirecek şekilde ortaya koyma; öğrencileri soru sormaya isteklendirip, onları harekete geçirme; öğrencileri sınıf içi çalışmalarda daha aktif hale getirme amacı taşımaktadır.

Merey, & Kaymakcı (2018, s.829) Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında demokratik eğitimin öğrenci merkezli eğitim anlayışına vurgu yapıldığını belirtmektedirler. Buna göre öğrenciler sınıf içerisinde aktif hale getirilmeli, öğretmenler yapacağı etkinliklerle onları düşünmeye sevk etmeli, onları soru sormaya teşvik etmeli, aynı zamanda onların görüş ve düşüncelerine karşı saygılı olmalıdır. Ayrıca münazara, seminer ve beyin fırtınası gibi yöntemler aracılığıyla çocuklar demokratik eğitimin esaslarını fiilen kazanmalıdırlar. Öğretimde zihinsel faaliyetler ve özgür düşüncede ön plana çıkmalıdır.

Aynı kategoriye ilişkin olarak; öğrencilerin fikir ve yorumlarına saygı gösterip itirazlarını hoş karşılamaya olanak sağlayan programlar hazırlanması amaçlanmaktadır. İmkânlar ve çocukların öğrenme yeteneklerini göz önünde tutarak bireysel farklılıkların dikkate alınması amaçlanmaktadır. Çocukların zihinlerinin ve bedenlerinin geliştirilmesi; onların birer birey olarak var olma estetiğine önem verilmesi de İlkokul programlarının amaçları arasındadır.

Araştırma sonuçları *toplumsal yaşam* kategorisinde incelendiğinde; şûrada, İlkokul Programlarında bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin kararların da yer aldığı görülmektedir. Söz konusu kararlar incelendiğinde; programların, öğrencilere toplumsal adalet ve insani dayanışma düşüncesini kazandırma; kamu çıkarlarını, kişisel çıkarlardan üstün görme; toplumsal işbirliği ve hoşgörü alışkanlığı kazandırma amacı taşıdığı görülmektedir. İlkokul programları, toplum düzenine saygılı, görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler yetiştirmelidir. Ayrıca girişimci, hakkını arayan ve hakkına razı olan bireyler yetiştirme amaçlarına işaret edildiği görülmektedir. Programlar, okul içinde ve okul dışındaki yaşamında toplumsal ve ahlaki değerleri kazanmış bireyler yetiştirmelidir.

İlkokul Programları, toplumda güçlü bir bütün ve yöntem ortaya çıkarmalı ayrıca sıkı, samimi, açık ve uyumlu bir işbirliğinin ortaya çıkmasına çalışmalıdır.

Aynı kategoriye ilişkin sonuçlar; programların, öğrenciye canlı bir toplum düzeni içinde yaşadığını duyurma; çocuğu toplumda aktif bir rol oynayıp, haklarını idrak ettirecek hale getirme; çocukta toplum olaylarını gerçek bir gözle çözümleyecek olgunluk sağlama; çocukları toplumsal sorunlarda karar verebilecek şekilde yetiştirme amacına yöneliktir. Ayrıca İlkokul programları, çocuğa milli ve milletlerarası sorunları anlatmalıdır. İlkokul Programları, çocuklara hayatta gerekli olacak olan bilgileri vermelidir. Bu bağlamda Demir (2018, s.275), Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, yaşamda gerekli bilgi ve becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesinin amaçlandığını; ülkenin kalkınmasını sağlamak amacıyla bu temel niteliğin yetiştirilecek bireylere kazandırılmasının amaçlanmasının oldukça önemli olduğunu belirtmektedir.

Programlar, memleketin bugünkü şartlarına göre düzenlenerek herkesi okuryazar hale getirmekle birlikte bütün memleket için uygun bir eğitim sistemi de uygulamalıdır.

Araştırma sonuçları *vatanseverlik* kategorisi açısından ele alındığında, Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında ilkokul programlarının, demokrasiyi korumayı; bireylere demokrasinin temel ilkelerini kazandırmayı; bireyleri gerçek demokrasiyi benimsemiş vatandaşlar olarak yetiştirmeyi; eğitimin demokratik bir anlayışla gerçekleştirilmesini amaçladığı sonucuna varılmıştır. İlkokul programları, bireylere milli gururu benimsetmeli; milli duyguyu güçlendirmeli; çocuğa vatan sevgisini kazandırmalı; çocuklara bilinçli bir vatan, millet, bayrak ve yurt aşkı aşılamalıdır.

Aynı kategoriye ilişkin sonuçlara göre; programlar, öğrencilere milli tarih ve erdemlerimizi gerçeklerle öğretmeli; öğrencilerde milli tarihimizi ve dilimizi sevgi ve güvenle karşılayacak bir öz oluşturmali; öğrencileri gerçek bir milliyet anlayışıyla donatmalıdır. İlkokul Programları, temellerini bireyin öz ve bilincinden alan, bir kamuoyu ve kamuoyu vicdanının şekillenmesini sağlamalıdır.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında ilkokul programlarının amaçları *ekonomi ve kalkınma* kategorisi açısından ele alındığında; bilimi temel alan programlar hazırlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Programlar hazırlanırken ülke ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Programlar, bireylere meslek kazandıracak bilgi ve uygulamayı kapsamalıdır. Girişimci bireyler yetiştirilmelidir.

Şûrada ilkokul programlarının amaçları, *doğal ve fiziki çevre* kategorisinde ele alındığında sonuçlar şu şekildedir; programlar çevre sorunlarına karşı çocuğun ilgisini

çekmelidir; öğrenciye kendine yakın olan konuları inceleme fırsatı sunulmalıdır. Ayrıca ilkokul programları çocuğa çevresindeki doğayı, eşyayı ve her şeyi gösterip, öğretmelidir.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında ayrıca İlkokul programlarında yer alan tarih derslerinin içeriğinin yoğunluğuna dikkat çekilmiş ve öğrenci düzeyi göz önünde bulundurularak genel tarih ve milli tarihten öğretilecek bilgilerin sınırlandırılması gerektiğine işaret edilmiştir.

Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bağlamında, Milli Eğitim Şûraları kapsamında ilkokul programları ile ilgili yapılacak olan araştırmalara yönelik araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Maarif Kongresinden, Dördüncü Milli Eğitim Şûrasına kadar ele alınan bütün ilkokul programlarında ortak amaç bireyin milli benliğini tanıması olmuştur. Bireyin milli tarihini, milli kültürünü tanıması, Türk kültürünü oluşturması ve milli kültürüne saygılı ve ahlaklı bir birey olarak yetişmesi her bir şûrada ele alınmıştır. Bununla beraber Kemalizm ilkeleri doğrultusunda, demokratik toplum dönemine saygılı bireyler yetiştirilmesi gerektiği ele alınmıştır. Aynı zamanda toplumsal kalkınma, toplumun ihtiyaçları ve sorunları da ilkokul programlarında ele alınan konular arasındadır.

Bu araştırma kapsamında toplumsal kalkınma, Tek partili dönemde Maarif ve Milli Eğitim Şûralarında, İlkokul Programlarının amaçları açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın kapsamı genişletilerek bugüne kadar toplanan bütün şûralarda İlkokul Programları incelenebilir.

Bu araştırmada İlkokul Programlarının temel olarak amaçları üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra içerik ve değerlendirme üzerinde çalışmalar yapılabilir.

Bu çalışmada ilkokul kademesi üzerine durulmuştur. Benzer olarak farklı kademeler üzerine çalışılabilir.

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyetinin kurulma sürecin ve sonraki dönem ele alınmıştır. Farklı bir çalışmada Cumhuriyet Dönemi öncesi İlkokul Programları ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, T. (2011). *Cumhuriyet döneminde ilköğretim I. kademe programlarının özellikleri ve dayandığı eğitim felsefeleri* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.288315)
- Akay, M. (2011). *Milli eğitim şûraları karar metinlerinin seçilmiş kavramlar açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 356761)
- Akkutay, Ü. (1996). *Milli eğitimde yabancı uzman raporları: Atatürk dönemi*. Ankara: Avni Akyol Kültür ve Eğitim Ümit Vakfı.
- Akyüz, Y. (1999). 17. yüzyıldan günümüze Türk eğitiminde başlıca düzenleme ve geliştirme çabaları. *Milli Eğitim (MEB Yay)*, 144, 856-872.
- Aslaner, N. (2008). *Milli eğitim şûraları ve eğitim politikaları* (Master Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.227007)
- Dağ, Ö. (2013). *Milli eğitim şûralarında ilköğretim* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.336319)
- Demir, F. (2018). *Türkiye'de Cumhuriyet döneminde ilkokul programları kapsamında yetiştirilmek istenen insan modeli* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 526641)
- Demir, F., & Duman, T. (2018). Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yetiştirilecek bireylere kazandırılması düşünülen temel nitelikler. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 41-56. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/498677> adresinden edinilmiştir.
- Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem.
- Deniz, M. (2001). *Milli eğitim şûralarının tarihçesi ve eğitim politikalarına etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.109097)
- Dinç, S. (1999). *Cumhuriyet döneminde yapılan milli eğitim şûraları ve alınan kararların uygulamaları* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.086012)
- Doğan, H. (1975). Program geliştirmede sistem yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 361-385. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/805996> adresinden alınmıştır.
- Duman, U. (2014). *Cumhuriyetin yurttaşlık oluşturma politikaları (Milli eğitim şûraları)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.360028)
- Erden, M., & Akman, Y. (2000). *Eğitim psikolojisi (gelişim-öğrenme-öğretme)*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ergün, M. (1988). Cumhuriyet eğitiminin genel değerlendirmesi. *Milli Eğitim*. 139, 1998. 10-12; *Yeni Türkiye. Cumhuriyet özel sayısı*. 23-24, 1998. 2073-2077. <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/ergun4.pdf> adresinden alınmıştır.
- Ertürk, S. (1982). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Lmt. Şti.
- Kafadar, O. (1997). *Türk eğitim düşüncesinde batılılaşma*. Ankara: Vadi.

- Kalaycı, N. (2004). *Cumhuriyet döneminde ilköğretim*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kaplan, İ. (1999). *Türkiye 'de milli eğitim ideolojisi*. İstanbul: İletişim.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Keskin, İ., & Yazar, T. (2018). Milli eğitim şûralarında değer, ahlak ve karakter eğitimi ile ilgili alınan kararların değerlendirilmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 386-405. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/614780> adresinden alınmıştır.
- Kılavuz, N., & Tanık, İ. H. (2011). Milli mücadele döneminde Maarif Kongresi ve I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin eğitim öğretim hakkındaki görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (IV) 2, 353-378.
- Kılıç, D. (2011). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kültür Bakanlığı. (1936). *İlkokul programı*. İstanbul: Devlet.
- Maarif Vekâleti. (1930). *İlkmektep müfredat programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Maarif Vekâleti. (1939). *Birinci maarif şûrası*. İstanbul: Maarif Vekâleti.
- Maarif Vekâleti. (1943). *İkinci maarif şûrası*. İstanbul: Maarif Vekâleti.
- MEB. (1946). *Milli eğitimle ilgili söylev ve demeçler*. Ankara: Milli Eğitim.
- MEB. (1947). *Üçüncü milli eğitim şûrası*. İstanbul: Milli Eğitim.
- MEB. (1949). *Dördüncü milli eğitim şûrası*. İstanbul: Milli Eğitim.
- Merey, Z., & Kaymakçı, S. (2018). Millî eğitim şûralarında vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları eğitimine ilişkin alınan kararların değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, 15(1), 819-854.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). Nitel veri analizi. (S. Akbaba Altun., & A. Ersoy, çev.ed.). Ankara: Pegem Akademi
- Parlak, M. A. (2010). *Cumhuriyet dönemi eğitim politikaları sempozyumu*. Ankara: AKDYTK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi*. İstanbul: İletişim.
- Sarıbaş, S., & Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17505> adresinden alınmıştır.
- Senemoğlu, N.(2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Taşdemir, M (1999). *Eğitimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Ocak Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2017). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Uzun, Y., & Uslu Üstten, A. (2010). Millî eğitim şûraları ve Türkçenin ana dil olarak öğretimi. *Ekev Akademi Dergisi* (14)44.
- Variş, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme teori ve teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Yeşilyaprak, B. (2014). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğrenim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

ÖZGEÇMİŞ

1995 yılında Erzurum'da doğdu. İlköğretimini Osman Gazi İlköğretim Okulu, Ortaöğretimini Rıfki Salim Burçak Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde Bilişim Teknolojileri alanında tamamladı.2013 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümüne girdi. 2017 yılında Sınıf Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2018 yılında Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalın, Sınıf Eğitimi Bilim Dalında Yüksek lisansa başladı. 2018 yılının Eylül ayından itibaren Şanlıurfa/Eyyübiye Bakırtaş Yasin Demir İlkokulunda Sözleşmeli Öğretmen olarak görev yapmaktadır.

